

s ezen eltérítések képezték, előleges megegyezés alapján, az abéczt, a helyett a mostani jelveő Thomson W. hajcsöves lajstromozó szivornyáján fog alapulni, a mely készülék a Morse-telegráféhoz hasonló jeleket hagy hátra. Egy kis hajcsöves üvegshivornya egyik végéből anilinkék füstékdodatot csorogtat egy keskeny papírszalagra. Ha az áram a jeladóban hosszabb ideig jár, a szivornya hosszú vonást csorgat a szalagra; ha ellenben az áram pillanatig tart, csak egy pont fog képződni. A pontok és vonások kombinációja, mint a Morse-készüléknél, az abécze betűit adja s a szalagon hátrahagyja a sürgöny nyomát, úgy hogy ez, ha szükséges, utóbb is elolvasható és ellenőrizhető, a mi a régi tükörlengéseknél lehetetlen volt. Thomson »syphon recorder«-je különben már a bécsi elektromos kiállításon is látható volt.

Sz. K.

(5.) EGYSZERŰ MÓD AZ OXIGÉN FOLYÓSÍTÁSÁRA. — A párisi akadémia mult évi aprilis 20-iki ülésének Cailletet bejelentette, hogy sikerült neki, ethilént nyilt edényekben forralva, olyan hőmérséklet-csökkenést előállítani, a mely az oxigént tökéletesen folyóvá teszi. — A kísérleteket a Sorbonneon, Jamin fizikai laboratóriumában végezte. Eljárása szerfelett egyszerű: A folyékony ethilén elpárolgásának gyorsításában áll, erősen lehűtött levegő- vagy hidrogén-áramot lövelvén az ethilén tömegébe. Ily módon az ethilén hőmérsékleté jóval alászáll az oxigén válságos pontja alá

s az oxigén e környezetben egész biztosan megfolyósodik. Cailletet megjegyzi, hogy a kísérlet oly egyszerű és oly könnyű, hogy mostantól fogva már a laboratóriumi gyakorlatban és az előadások alatt is helyet lehet neki adni.

Sz. K.

(6.) HAJTÓSZÍJAK GERJESZTETTE ELEKTROMOSSÁG. Gyorsan járó hajtószíjakkal a nagy surlódás igen tetemes mennyiségű elektromosságot szül. Bähr, a drezdai udvari színház elektromos világításának felügyelője a dinamókat mozgó gépek hajtószíjaival tett kísérleteket és azt tapasztalta, hogy a leydeni palaczk pár másodperc alatt megtelt, s szigetelő számolyon álló ember 10—15 cm. hosszúságú szikrákat kapott a szíjából, Geisler-csővek gyönyörűen fénylettek stb. Bähr úgy vélekedik, hogy az ily módon keletkezett elektromosság a malmokban a liszt meggyulását okozhatja. Rendesen elvezetik ugyan és ártalmatlanná teszik az elektromosságot a gép fémrészei, de az úgynevezett francia malomköveknél, melyek több részből állnak, az összekapcsoló vasabroncsok nincsenek egymással összekötöttekben, és ezeknél megtörténhetik, hogy két abroncs közt szikra csap át, mely a lisztet meggyújtja és veszélyes explóziókat is előidézhet. Minden ilynemű kellemetlen eshetőségnek elejét veheti a vasabroncsoknak egymással és a gép tengelyével való fémes összeköttetésök. (Civilingenieur 1884. I. 67. l.)

DR. D. M.

TÁRSULATI ÜGYEK.

Fegyzökönyvi kivonatok a társulat üléseiről.

XXV. VÁLASZTMÁNYI ÜLÉS.

1886. januárus 13-ikán.

Elnök: SZILY KÁLMÁN.

Titkár jelenti, hogy a választmány részéről a pénztár és a könyvtár megvizsgálására kiküldött bizottságok betérjesztették jelentésüket, melyben kifejezik, hogy általában mindent rendben találtak. — Tudo-

másul vétetik. A jelentések a közgyűlés elé fognak terjesztetni.

Titkár előterjeszti a Forgó tőke 1885-ik évi bevételeit és kiadásait, összehasonlítva az Előiránnyattal és az 1884-iki bevételek-

kel és kiadásokkal. Kitűnik ebből, hogy az 1885-iki összes bevétel 27,582 frt 84 kr., az összes kiadás 24,654 frt 35 kr., a pénztári maradék pedig 2874 frt 49 kr. — A választmány e jelentést öröndetes tudomásul veszi és elhatározza, hogy a pénztári maradékból 1000 forint az alaptörkéhez csatoltassék.

Titkár jelenti, hogy a »Felvidéki magyar közművelődési egyesület« taggyűjtő ívet küldött Társulatunk elnökségéhez, gyűjtésre szólítván fel a Társulat tagjait. — A választmány megbizta a titkárságot, hogy ez egyesületre a Közlöny útján tegye figyelmessé a tagokat, s a gyűjtőívet az olvasószobában helyezze el aláírás végett.

Titkár jelenti, hogy Opiczky János, volt honvédszázados, végrendeletében Társulatunknak, melynek nem is volt tagja, 1 db. Első budapesti gőzmalmi részvényt hagyományozott, mely a jelenlegi árfolyam szerint 1315—1325 frton áll. E hagyaték azonban csak örököse halála után száll a Társulatra. — Tudomásul van. A titkárság megbizatik, hogy a hagyaték körülményeiről közelebbi adatokat szerezzen.

Titkár jelenti, hogy Jurányi L. és Klein Gy. választmányi tagok bírálatukat a Simkovics L. »Erdély edényes növényei« című munkájáról benyújtották és kifejezik, hogy a munka a megbízás követelményeinek teljesen megfelelően, sajtó alá adható. — A választmány a titkárságot megbizta, hogy a munkát sajtó alá adja. A nyomtatás költségei az orsz. segélyből főgnak fizettetni.

Titkár kifejezve, hogy a Társulatnak nincs módjában buzgó, és a természettudományok terén munkálkodó tagjai iránt elismerését másként kifejezni, mint ha tiszteleti tagokul választja, bővebb okadatulással ajánlja Csató János, Hazslinszky Frigyes, Jedlik Ányos és Margó Tivadar természet- tudósokat a közgyűlésen tiszteleti tagokul való megválasztásra. — A választmány a tiszteleti tagok ajánlására vonatkozólag titkos szavazást rendelvén el, az ajánlottakat egyhangúlag elfogadja s a titkárt megbizta, hogy e határozatát a közgyűlésen terjeszse elő.

Titkár előterjeszti Jurányi L. és Klein Gy. bírálatát a beérkezett növényteni pályamunkáról, melynek értelmében a munka a

pályadíjra érdemes. — A választmány a bírálók véleményét magáévá teszi és elhatározza, hogy a közgyűlésen, a bírálók jelentését és véleményét előterjesztve, a munkát a pályadíjra a maga részéről is ajánlani fogja.

Titkár jelenti, hogy a Könyvkiadó Vállalatnak 1292 s a népszerű előadásoknak 1798 aláírója van. — Az orsz. segélyből megjelent Hensch Árpád műve »Az okszerű talajművelésről«. Bírálat alatt van Pungur Gyula műve Magyarország tücskeiről és Ulbricht Richard műve A borelemzés módszereiről. — Tudomásul van.

Másodtitkár előterjeszti a mult vál. ülés óta a könyvtárba érkezett ajándékokat. A szerzők ajándékai: Dr. Koch Antal, Erdély ásványainak kritikai átnézete; — Dr. Horváth Géza, Jelentés az orsz. Phylloxera-kísérleti állomás 1884. évi működéséről; — Bedő Albert, A Magyar állam erdőségeinek gazdasági és kereskedelmi leírása 3 kötetben, nagy térképpel; — E. Gothard, Apparat für Aufnahmen himmlischer Objecte. — Arago, Logos (irodalmi hamisítvány) Puskásy László ajándéka. — Köszönettel vétetnek.

Titkár elszomorodással jelenti, hogy a mult vál. ülés óta 8 tagtársunk elhunytáról értesült. Elhunytak: Demjén Imre könyvtáros Kolozsvártt, Gáspár Ferenc Selmecezen, Gömör Sándor mérnök Budapesten, Ivancso Bazil László esperes Királyházán, Kiss Péter pénzügyi tanácsos Budapesten, Köllner Lőrincz gyógyszerész Egerben, Szabó Lajos lelkész Léván, Thanhoffer Rudolf gazdatiszt Szaniszlón. — Szomorú tudomásul szolgál.

Kilépésöket bejelentették 49-en. — Tudomásul van.

Kitörésre ajánltatnak mint több évre adósok 10-en. — Kitöröltetnek.

Titkár jelenti, hogy Wágner János egyetemi tanár 105 frtos alapítványát 205 frtra emelvén fel, az örökítő tagok sorából a pártoló tagok sorába lépett. — Öröndetes tudomásul szolgál.

Másodtitkár felolvassa az új tagokul ajánlottak névsorát. — Az ajánlottak mindannyian, számrá 71-en megválasztattak; velök a tagok létszáma 5780-ra emelkedett, kik között 144 alapító és 96 hölgy van.

XXVII. SZAKÜLÉS.

1886. januárius 13-ikán.

Elnök: SZILY KÁLMÁN.

56. Lendl Adolf »A keresztes pók (Epeira diademata Cl.) szaporodás-módjáról« tartott előadást. Vonatkozva a pókok anatómiáját illető eddigi adatokra, saját vizsgálatainak eredményét adja elő, különösen a hím és nő külső ivarszerveinek

szerkezetéről és az egyes részeknek a párosodásban való szerepéről; részletesen saját megfigyelései alapján írja le a párosodás körülményeit és mozzanatait, melyeket szép rajzokkal világosított meg.

57. Hazay Gyula »A csigák élet-

feltételeiről és alaki változatosságáról hazánkban« tartott előadást, melyben körvonalozva a csigák általános életfeltételeit, tapasztalatai alapján kifejezi, hogy hazánk talaja, növényzete és vizei a lehető legkedvezőbbek a csigák életére s innen magyarázható, hogy a legtöbb faj nemcsak olyan

nagyságot ér el, a melyet sehol másutt, hanem annyi változatosság is mutatkozik közöttük, hogy valóságos új fajváltozatok (varietások) sőt új fajok is jelennek meg, melyek hazánkra jellemzők. A szóval mondottakat természetes példányok bemutatásával igazolta.

XVII—XX. TERMÉSZETTUDOMÁNYI ESTÉLYEK.

1885, november 20-ikán, 27-ikén, december 4-ikén és 11-ikén.

13. Dr. Szabó József »A stassfurti kálisóbányákról« tartott előadást, melyben e nevezetes bányahely geológiai viszonyait, sóinak képződésmódját, termékeinek feldolgozását s gazdasági és kereskedelmi jelentőségét vázolta. Előadását térképekkel és a termékek bemutatásával világította meg. (Megjelent a Népsz. Előad. Gyűjteménye 1885-ik évfolyamában mint 50-ik füzet I könyomatú melléklettel.)

14. Dr. Kiss Károly két előadást tartott »A kémiai változásokról«. Fogalmát adva a kémiai változásoknak, kísérletekkel vezette végig a hallgatókat mindazon tényezőkön és feltételeken, melyek kémiai változást képesek előidézni, mint a benső

érintkezés, a hő, az erőművi hatások, az elektromosság, a fény stb. (Előadása megjelent a Népsz. Előad. Gyűjteménye 1885-ik évfolyamában mint 51-ik füzet. 7 ábrával illusztrálva.)

15. Dr. Örley László »Az állatok színéről« tartott előadásában felemlítve azon esztetikai hatást, melyet a múzeum gyűjteményében a pompázó madarak és ragyogó pillangók gyakorolnak a látogatókra, részletesen fejtegeti a színjelenségeknek fizikai okait, a színek keletkezésére befolyó körülményeket s a színek jelentőségét az állatok életében. Előadását számos képpel és gazdagon választott természetes példányokkal illusztrálta.

K Ö Z G Y Ű L É S.

1886. jan. 20-ikán.

Elnök: SZILY KÁLMÁN.

I.

Az elnök a közgyűlést a következő beszéddel nyitja meg:

Tisztelt Közgyűlés!

Társulatunk életében a közgyűlés napja olyan évforduló, mint az egyes ember életében a születésnap. Valamint az egyes az ilyen évforduló napon, mely eszébe juttatja, hogy ismét öregebb egy évvel, végig gondolja lefolyt élete sorát, számot ad magának, hogy miként teljesítette kötelességeit, kedvezett-e neki a szerencse s az elért eredmények megfeleltek-e várakozásainak: úgy tesz Társulatunk is minden közgyűlési napon. Előlépnek a Társulat tisztviselői és eme barátságos, mondhatnám családi körben, mely készakarva távol tart magától minden ünnepies feszességet, elmondják az év történetét őszintén s menten minden czifra színezéstől. Negyvenhatodszor ismétlődik ez ma Társulatunkban. Sokat nyomorgott, küzdött és fáradott ez is, míg mai jóléte polczára emelkedett. A becsületes munka, még ha nem is egészen kedvező a talaj, mindig megtermi a maga gyümölcsseit. A mai nappal bezáruló társulati év is tanúbizonyságot tesz erről. Serényen folyt a munkásság Társulatunk körében ez évben is, sőt ha a kivételes mennyiségben összehortolódó munkát tekintjük, nagyobb erő-

szítéssel, mint bármikor valaha. Egy évben sem jelent meg még annyi mű és oly terjedelemben Társulatunk kiadásában, mint épen 1885-ben. Tisztelt barátim, Fodor és Paszlavszky titkár uraknak ügybuzgalmuk, Társulatunk iránti szeretetük egész hevérére szükségük volt, hogy annyimásfelé is elfoglalva, az aránytalan teher elől félre ne vonuljanak. Az a szellem hevítette őket, melytől e Társulat mindig át volt hatva, mely nehéz napjaiban föntartotta, éltette és utóbb emelte, t. i. a visszavonát, szét-húzást nem ismerő fáradhatatlan munkásság szelleme. Ez a szellem uralkodjék mindenha e Társulatban!

Ezzel a közgyűlést megnyitottnak nyilvánítja.

Bemutatja ezután a múlt évi közgyűlés hitelesített jegyzőkönyvét s a mai gyűlés jegyzőkönyvének hitelesítésére Bene Rudolf, Bernáth József és Nikl Mihály urakat kéri fel.

Az elnök előterjesztve a közgyűlés napirendjét, kérdi a közgyűlést, nem tartaná-e czélszerűnek, hogy a választások, miként a megelőző években, a tisztjé jelentések előtt történnének, hogy a szavazatok az ülés tartama alatt összeszámítatván, a választás eredményéről a közgyűlés tudomást vehetne

A közgyűlés az elnök indítványát helyesnek találja és elfogadja.

Erre Fodor József első titkár a választmány részéről előterjeszti, hogy a választmány az alapszabályok értelmében a tisztikar minden helyére három-három, a lelépő választmányi tagok helyére pedig két-két szakfériút ajánl, megjegyezvén, hogy minden szavazónak jogában áll az ajánlottakon kívül másokra is szavazni. Végre előterjeszti, hogy a választmány, tekintve a természettudományok terén s Társulatunk irányában szerzett érdemeket, tiszteleti tagokul való megválasztásra ajánlja Csató Jánost, Alsó-Fehérmegeye alispánját, a botanikának és ornithológiának művelőjét és az irodalom terén szakavatott munkását; Hazslinszky Frigyeszt, az eperjesi kollégiumon a természettudományok tanárát, a magyar botanikának 40 év óta fáradhatatlan munkását; Jedlik Ányos egyetemi nyugalmazott tanárt, szellemes találmányairól Európaszerte ismert fizikust; Margó Tivadart, a budapesti egyetem r. tanárát, s a zoológiának érdemekben gazdag bűvárát.

A közgyűlés ez előterjesztéseket tudomásul vévén, elnök szavazatszedő bizottságot nevez ki, melynek tagjai Dr. Thanhofer Lajos elnökele alatt Bricht Lipót, Franzenau Ágost, Kalecsinszky Sándor, Karlovszky Géza, Lasz Samu és Schafarzik Ferencz urak.

Az elnök az ülést a szavazatok beadásának idejére megszünteti.

A szavazatok beadása után az elnök újra megnyitván az ülést, jelenti, hogy a napirend szerint a tisztikar jelentései következnek.

II.

TITKÁRI JELENTÉS.

— Fodor József-től. —

Tisztelt Közgyűlés!

Ha röviden, pár szóval akarnám jellemezni Társulatunk munkálkodását s annak eredményét a lefolyt évben, azt mondanám, hogy *iparkodtunk*, a mint *szerény erőink* telt, — s *gyarapodtunk*, jobban mint remélni bátorkodtunk; áldás volt munkánk.

Ez azonban csak körvonala a képnek, melyet Társulatunk élete elénk tár; maga a kép számos szép és tanulságos részletet tartalmaz, a melyet érdemes közelről megtekinteni.

És örömmel látom, hogy közgyűlésünk nem unja meg évről évre meghallgatni eme képet, Társulatunk életének részletes leírását. Ez évben is, mint az előzőkben, nagy számmal jelentek meg tagtársaink Társulatunk ünnepnapján, közgyűlésén. Ennek oka kétségen kívül az, hogy Társulatunk tagjai

tudni, ismerni kívánják részleteiben is munkálkodásunkat s annak eredményét; megjelentek, mert érdeklődnek a Társulat iránt, mert — bizonyára szabad erre magyaráznom a dolgot — *szeretik* Társulatukat.

És Társulatunknak valóban szüksége is van, hogy tagjai érdeklődjenek sorsa iránt s minden erejükkel pártolják.

A természettudományi Társulat széles körű munkásságot fejt ki. A tudomány s a magyar irodalom érdekében oly költséges kiadványokat bocsát közre, gyűléseket s felolvasásokat oly áldozato: árán rendez, tudományos kutatásokat oly bőkezűen támogat, hogy csakis az egész művelt magyar társadalom pártolása teszi lehetővé, hogy e vállalatai nem járnak anyagi kárral, nagy körültekintéssel és fáradsággal szerzett vagyónának kockáztatásával. Mert Társulatunk eme vállalatai anyagi kiaknázásában tisztán a társulati tagok érdeklődésére és pártolására van utalva; mi nem tehetünk úgy, mint a kereskedő, nem hordoztathatjuk házhoz, nem kínálthatjuk a vonakodónak is munkáinkat — a mi pedig számot tesz a mi népünkkel, a mely nem szeret olvasni, s ritkán vesz meg más könyvet, mint a mit épen bécsi s talán némely budapesti könyvkereskedő is reá erőszakol. Szüksége van Társulatunknak a tagok folytonos támogatására és pártolására azért is, mert Társulatunk nem rendelkezik még oly vagyonnal, a mely munkásságának támaszát s jövőjének biztosítékát képezhetné, — a minő vagyonnal a külföldi kulturális s tudományos társulatok oly bőségesen bírnak s a minővel pl. akadémiánk is dicsekedhetik, a melyet a nemzeti lelkesülés egy pillanata gazdaggá és hatalmassá tett.

A mi Társulatunk lassanként, apránként, saját szükségleteiben gondosan gazdálkodva, önmaga gyűjtőeti jövőjének biztosítékául alaptökéjét. E tőke most körülbelül 70,000 forintra rög. Szép összeg, ha tudjuk, hogy miképen kelle annak garasait gyűjtögetni; azonban vajmi csekély az, ha szembeállítjuk vele a munka terjedelmes mezejét, melyet Társulatunk a tudomány és a nemzeti közművelődés érdekében művel.

És ha a jövőben is sikerül megőriznünk tagjaink eddigi szeretetét és pártolását, nincs okunk panaszra vagy aggodalomra. Akkor Társulatunk a jövőben is képes lesz nemcsak hasznosan munkálkodni, hanem egyszersmind megtakarításokat tenni; s majd elérkezik az az idő, a mikor annyi vagyonnal fog bírni, hogy bátor szemmel tekinthet mostohább napok elé is. És a szerénység az igényekben, ellenben a bátorság a cél kitűzésében és a kitarítás az arra törekvő munkában talán más körök figyelmét is Társulatunk felé fogja idővel

terelni; talán olyanok elismerését és rokonszenvét is meg fogja szerezni, a kik — anyagi javakban gazdagok — életökben úgy, mint haláluk után is örömmel hoznak áldozatot a tudomány és a nemzeti művelődés céljaira. Mostanság ritkán éri Társulatunkat ilyen adomány, pedig Társulatunk a szerénytelenség vádjá nélkül elmondhatja, hogy megérdemli, hogy ne feledkezzenek meg róla a nemzet adakozói, s eddigi működése biztosíték reá, hogy az adományokat hasznossá is tudná tenni.

De lássuk, miiben állott Társulatunk munkálkodása a lefolyt évben.

Gyűléseket nagy számmal tartottunk. Nevezetesen volt 8 *választmányi*, 10 *szak-és referáló ülésünk* és 8 *népszerű estélyünk*; összesen tehát 26 gyűlésünk.

Választmányunk ezen évben is lankadatlán buzgalommal vezette Társulatunk ügyeit, az alapszabályaink megszabta irányban.

Társulatunk fontos és nagyszámú belső ügyei fásztó s felelősséggel járó munkát rónak a választmány tagjaira. Nevezetesen ők végezik nagyszámú kiadványaink szakszerű bírálatát, ők tűzik ki pályakérdéseinket, ők jelölik ki az országos segélyből teendő tudományos megbízásokat stb. A választmány szakértelme emeli fel Társulatunk munkálkodását a tudomány magaslatára s a választmánynak buzgalma teszi a Társulat működését elevenné.

A választmány intézkedéseiről a részletes jelentéstételt — a Közgyűlés engedelmével — elhagyom, minthogy erről Közölkönyünkben mindenkor értesítettük Társulatunk tagjait, és minthogy a fontosabb ügyekről, külön előterjesztésekben, későbbben úgyis szólni fogok.

A választmány ezen évben is, úgy mint a megelőzőkben több *bizottságot* küldött ki megbízásokkal: így az országos segélyből kiírt nyílt pályázatra beérkezett *ajánlatok bírálatára* Margó Tivadar elnöklete alatt; a bizottság tagjai voltak: Frivaldszky János, Kriesch János, Horváth Géza, választmányi tagok s a titkárok. Továbbá, három ízben *pénztárvizsgáló bizottságot* küldött ki; mind a három alkalommal Dietz Sándor és Fröhlich Izor választmányi tagokat. *Könyvtárvizsgáló bizottságot* Dr. Eötvös Loránd báró elnöklete alatt Wartha Vince választmányi tag és Dr. Bene Rudolf tagtársunk személyében, végre a *Közölköny szerkesztő-bizottságá*t, a mely a szerkesztőkön kívül a rovatvezetőkkel állott.

Szaküléseinken előadást tartottak:

Dr. Kiss Károly »Előadáshoz való kísérletek nitrogliczerinnel«.

Dr. Török Aurél »A tetoválásról s elterjedéséről«.

Dr. Than Károly két előadást »Néhány új kémiai készülékről«.

Dietz Sándor 1. ismertette Linhart György tanár »Magyarország szárított gombái« című vállalatát. 2. Bemutatott és leirt néhány különös alakú szőlőszemet.

Dr. Oláh Gusztáv »A koponya és a lélektan«.

Bignio Béla »Az utcaburkolatok felmelegedéséről«.

Dr. Fodor József 1. »A Chamberland-Pasteur-féle vízszűrő készülékről«, 2. »A kőbányai fojtó kútról«.

Paszlavszy József »Egy ritka bogár kártételéről hazánkban«.

Herman Ötő »A halászat köréből« tartott felolvasást.

Dr. Ónodi Adolf »Az őshalak idegrendszeréről«.

Kalecsinszky Sándor két új kémiai készüléket mutatott be.

Lendl Adolf »A keresztespók szaporodásmódjáról«, és

Hazay Gyula »A magyarországi csigák alakbeli viszonyáról«.

Vagyis 13 előadó 16 előadást tartott.

Örvendetes jelenségnek mondhatom, hogy szaküléseink is egyre népebb látogatással dicsekedhetnek. Mindazáltal ki tagadhatja, hogy szaküléseink még mindig nem oly elevenek, minőeknek oly népes Társulat kebelében, minő a miénk, lenni kellene! Igaz, hogy a különböző szaktársulatok sok tárgyat s munkaerőt vontak el újabb időben Társulatunktól; mindazáltal az is kétségtelen, hogy több igen terjedelmes tudományzakma számára az egyedüli érintkező hely: Társulatunk szakülése. Állattani, biológiai, növénytani, kémiai, fizikai egyesületeink nincsenek; ennél fogva mindezek számára Társulatunk szakülése volna hivatva egybegyűjteni a természettudósokat eszmecserére és szakszerű bemutatásokra.

Fővárosunkban, nagy és népes hazánk kulturális centrumában számos természettudományi intézet van, melyekben kisebb és nagyobb munka folyton fol; számos gazdag közintézetünk egyre gyarapodik gyűjteményekben, apparatusokban, adományokban. Ama munkák kisebbjeit, széreneybejeit leginkább Társulatunk van hivatva közvetíteni a hozzáértő s érdeklődő közönséggel, míg a nagyobb, az alapvető munkák, *de csakis ezek*, akadémiaiánk foruma elé valók. Egyszersmind Társulatunk ülései a legalkalmasabbak arra is, hogy az említett gyűjtemények, az újonnan beszerzett tudományos műszerek nagyobb közönségnek bemutatassanak s így a *közmivelődés javára hasznosíttassanak*. Szegény az országunk, azért a mi áldozatot hoz a tudománynak, azt széles kör számára gyümölcsözővé kell tennünk. És én alig ismerek ebben az irányban hasznosabbat, mint ha pl. gazdagabb közintézeteink — az egyetemi s mű-

egyetemi intézetek, a múzeum stb. — újabb, érdekesebb szerzeményeiket üléseinken bemutatnák. Megismernék itt azokat egyrészt a szakferfiak, a kik talán kevésbé gazdagon dotált intézeteken kénytelenek működni s ennél fogva amaz apparatusokat gyakran csak rajzból, leírásból ismerhetik. Szaküléseinken megjelenik továbbá számos tagból álló Társulatunknak sok tudománykedvelő, habár nem szakművelő tagja. Ezek számára is érdekesekek és tanulságosak volna az oly bemutatások s előadások.

En — tisztelt Közgyűlés — minden erőmmel arra törekedtem, hogy szaküléseinket is minél tanulságosabbá és ennek következtében látogatottá tegyem, a végből, hogy ezek által is hasson Társulatunk a közművelődésre, mert meg vagyok győződve, hogy hazánkban az a munka a leghasznosabb, a mi a *közművelődés emelésére* irányul. Kicsiny nemzet vagyunk. Jelentőséget az ad nekünk Európa népei között, ha művelődésünk hozzájuk méltó. És nekünk a mi szerény eszközeinkkel kell lépést tartanunk az ő gazdagon istápoltt művelődésükkel. Nem szabad tehát semmi eszközt kihasználatlanul, avagy csak félig kihasználva is hevertetnünk.

E törekvéseinkben hálára kötelező módon támogatták Társulatunkat számos tudományos intézet vezető férfit; első sorban az egyetemi kémiai intézet főnöke, Than Károly tanár, Társulatunk tiszteleti tagja, a ki nem csupán helyiségeit, eszközeit s megbecsülhetetlen tanácsát nyújtja Társulatunknak s szaküléseinknek, de a ki maga is, valamint tanítványai is több előadást tartottak s számos érdekes új eszközt mutattak be Társulatunk szakülésein.

Legmelegebb óhajtásom, hogy a jövőben is — és még sokkal inkább mint jelenleg — Társulatunk szakülései olyan gyűlöhely legyenek, a melyen a különféle szakmájú, de a természettudományok iránt egyaránt érdeklődő férfiak egybesereglenek, hogy saját apróbb munkálódásaikat előterjeszszék, má oknak a tudomány fejlesztésére irányuló fontosabb munkáit, adatait ismertessék s gyűjteményeiknek, szertáiraiknak újabb s érdekesebb példányait s tárgyait szaktársaiknak úgy, mint a természettudományok iránt fogékony művelt tagjainknak bemutatassák. És eme munkásság elevenné fejlesztésére leginkább az *ifjabb tudományos generációhoz* fordulok. Az ő feladatuk főképen ez a munkakör. Ily munkálkodással ők nem csupán hasznot hoznak nemzetünk művelődése számára, hanem egyszerre mind ezek erejüket nagyobb munkákra s tudományos vállalatokra.

Referáló előadás 4 tartatott; ú. m.

Dr. Kiss Károly »Az üvegkészítésről és az üvegfúvásról«.

Dr. Rózsahegyi Aladár »A baktériumokról«.

Dr. Török Aurél »Az emberi természetről«.

Dr. Ónodi Adolf »A szimpatikus idegrendszer szerepéről«.

Felolvasó estélyünk 8 volt. Előadást tartottak:

Kriesch János két előadást »A rovarok világról«.

Dr. Illosvay Lajos »A torjai bűdösbarlangról«.

Dr. Szabó József »Stassfurt kálió-bányáiról«.

Dr. Örley László »Az állatok színéről«.

Dr. Kiss Károly »A kémiai változásokról«.

Dr. Kont Gyula »A levegő nyomásáról«.

Dr. Entz Géza »Az állati vég-lényekről«.

Népszerű estélyeink ma is valóban népszerűek. Társulatunk örömmel és megnyugvással tekinthet emez előadásokra, melyek mindenkor hallgatókkal megtelt teremben folynak le s évenként több ezernyi hallgatóságnak szolgáltatnak kellemes szórakozást és hasznos okulást.

Most egy éve jelentettem be a választmányoknak ama határozatát, hogy Társulatunk ezen a télen *népszerű természettdományi kurzust* fog megindítani. A chemia volt kizsmerelve a kurzus első tárgyául s egy jeles tudósunkat nyertük meg, hogy a chemia fontosabb alapigazságait 15—16 egybefüggő előadásból álló kurzusban népszerűen és demonstrative tárgyalja.

Sajnos, a kurzus megindítása előtt rövid idővel az előadó, egészségi állapotára tekintettel, visszalépett a kurzus megtartásától. És így ebben az évben nem teljesülhetett választmányunknak s kétségen kívül vele együtt egész Társulatunknak amaz óhajtása, hogy népszerű kurzusok már ezen évben meginduljanak. Talán kedvezőbb lesz irányunkban a sors a jövő őszszel, a mikorra egy ép oly tudós mint kitűnően demonstráló tagtársunk vállalta magára a kémiai kurzus megtartását.

Kiadványainkra térek. A *Természettudományi Közöny* 17-ik kötetét adtuk ki ez évben 33¹/₄ íven 87 ábrával. A Közöny Társulatunknak kétségen kívül legfontosabb kiadványa. Az képezi az élő és összekötő organumot a Társulat tagjai között. Vajjon a Közönyben társulatunk equivalentis művet ad-e a tagoknak a 3 frtnyi tagdíjért, (a budapesti magasabb tagdíjak, mint tudjuk, a könyvtár fenntartására szolgálnak) azt én nem bírálhatom; azonban állíthatom, hogy a szerkesztőség mindent elkövet, hogy Közönyünk oly sokféle ismeretkörü s foglalko-

zású olvasóinknak érdekes és tanulságos olvasmányul szolgáljon.

A Közölny után legnagyobb elterjedése van a *népszerű természettudományi előadások gyűjteményének*, a mely 2200 példányban kerül ki sajtó alól. E vállalatból a lefolyt évben a 8-ik kötetet bocsátottuk közre 17 íven 30 rajzzal. E kötet Dr. Oláh Gusztáv előadását a légzés és elmekórról, Ilosvay Lajos előadását a torjai büdösbarlangról, Kriesch János előadását a rovarok világáról, Dr. Szabó József előadását a stassfurti kálisóbányáról és Dr. Kiss Károly előadását a chemiai változásokról tartalmazza.

Könyvkiadó Vállalatunk 5-ik trienniumának második éve telt le. Megjelent ez évben Guillemin nagyszabású munkája a mágnesség és elektromosságról 65 íven 579 rajzzal és 18 műmelléklettel. A munkát Bartoniek Géza és Czögler Alajos fordították és Szily Kálmán revidéálta.

Könyvkiadó vállalatunknak jelenleg 1302 aláírója van. Meg vagyok győződve, hogy a mint a ciklusnak sajtó alól nem sokára kikerülő két illetménye, nevezetesen Lóczy Lajos munkája Khináról, és Herman Ottó könyve a Magyar halászatról meg fog jelenni, az aláírók száma utólagosan még tetemesen szaporodni is fog. E két eredeti magyar munka kiadására ugyanis nem sajnálta Társulatunk a legterhesebb áldozatot sem és úgy állítja ki, a mint magyar kiadó vajmi ritkán bocsát ki kezéből kiadványt.

Országos segély címén a lefolyt évben is 4000 forintot kapott Társulatunk válás- és közoktatásügyi miniszterünk, Trefort Ágoston ő nagyméltósága gondoskodása s Törvényhozásunknak áldozatkészsége folytán.

E 4000 forintot, mint jól tudja a t. Közgyűlés, nem a saját céljára, nem a saját hasznára fordítja Társulatunk, hanem kizárólag tudományos megbízásokra s országos érdekű tudományos munkák kiadására.

Az országos segélyből *megbíztuk* a lefolyt évben: Dr. Dada Jent egy rák-csoport magyarországi fajának tanulmányozásával s leírásával; Dr. Lovassy Sándor-t a magyarországi ragadozó madarak monografijának elkészítésével, valamint Hazay Gyulát a magyarországi édesvízi és szárazföldi molluskák leírásával.

Megjelentek pedig a lefolyt évben, az országos segély költségén e következő munkák:

Hazslinszky Frigyes-től »A magyar birodalom mohflórája« 18 íven. Dr. Csánády Gusztáv és Dr. Plósz Páltól »A borászat könyve, tekintettel hazánk bortermelésére« 42 ív, 47 rajzzal. Békessy László-tól »A tejgazdaság és sajtókészí-

tés« 19¹/₂ ív, 202 rajzzal; Hensch Arpád-tól »Az okszerű talajmivelés elmélete és gyakorlata« 18¹/₂ íven 117 rajzzal, Inkey Béla-tól »Nagyág földtani és bányászati viszonyai« 23 íven, 23 rajzzal és 4 térképpel, magyar és német nyelven. Hegyfoky Kabos-tól »A májushavi meteorológiai viszonyok Magyarországon« 26¹/₂ íven, táblázatokkal, szintén magyar és német nyelven.

Nem tartozik hozzám, hogy e munkák tudományos bírálatát adjam; az a szakirodalom feladata. Másrészt igen hosszúra terjedne, ha e munkáknak jelentőségét a t. Közgyűlés előtt fejtegetni kívánnám. Lehetetlen, hogy e nélkül is észre ne vegye a Közgyűlés és mindenki, a ki e munkákat megtekinti, hogy azokban tudósaink nem csupán a tudomány elvont eszméiért munkálkodnak, hanem egyszersmind hazánk legfontosabb gazdasági érdekeire is tekintettel vannak. Nyilvánosan tanusítják kiadványaink, hogy a mit az ország a tudomány pártolására, ápolására költ, az nem meddő kiadás. A tudomány felvilágosítva a természet kincseiről, útmutatást is ad azok felhasználhatóságáról. Kiadványaink kétségen kívül hasznára lesznek nemcsak a magyar *közművelődésnek*, hanem egyszersmind a magyar *közigazdaságnak*.

Említett kiadványaink az országos segélyből ez évben együttvéve 147 nyomtatott ívre terjednek s 394 rajzzal vannak illusztrálva. Nem dicsekvésből adtam itt össze az országos segélyből megjelent munkák ívszámát, hanem más, sokkal komolyabb célból. Bizonyára számosan olvasták tagtársaink közül, hogy országunk évi költségvetésének folyó évi bizottsági tárgyalása alkalmával fölmerült az az indítvány, hogy az évi 4000 frt segélyből 1000 forint vételessék el Társulatunktól s adassék a Földtani társulatnak. Nem akarom egy percig sem kétségbe vonni, hogy a Földtani társulat tudományos munkálkodása támogatására 1000 forint segélyt, sőt annál sokkal többet is, nagyon is megérdemel; nem hagyhatom azonban, hogy arra az indítványra Társulatunk mint kultúra-intézmény szempontjából megjegyzést ne tegyek.

Mindenekelőtt konstatálni kívánom, hogy Magyarországon a tudományos munkálkodásnak sokkal inkább szüksége van egyenes támogatásra az állam részéről, mint a nyugati országokban. Ezen országokban a tudóst serkenti a munkára a remény, hogy munkálkodásával a nagyszámú egyetem s tudományos intézetek valamelyikén biztos állást küzd ki magának; ha pedig van már olyan állása, serkenti a tudat, hogy munkáiért más és más intézetekre fogják meghívni, — magasabb díjazású állásokra fogják előléptetni. Nálunk alig van egy-két

állítás az országban, a mely szerény megélést biztosít a tudósnak; s a ki amaz állást elfoglalja, tudja és látja, hogy akár munkálkodik akár nem, az anyagi elismerés, sőt jóformán az erkölcsi is, ugyanegy marad.

Mi biztassa, mi serkentse tehát nálunk a tehetséges embert a fáradságos tudományos buvárkodásra?

A külföldön továbbá a tudományos irodalmi munkálkodás egyenesen jövedelmező. A tudós az ő monografiájára kap mindig jól fizető kiadót. És Magyarországon? Ha az akadémia vagy a Természettudományi Társulat — s talán még egy-két kulturális intézet — nem vállalja el kiadásra a tudós munkáját, akkor fáradságos, sőt gyakran költséges munkája kárba veszt, s magyarnyelvű kéziratát bátran elégetheti. Mi, Természettudományi Társulat pedig csupán abból a csekély összegből segíthetjük elő a tudományos buvárlatokat, a mely összeget az állam rendelkezésünkre bocsát. Saját pénzünkéből, tagjaink díjaiból, vajmi keveset adhatunk tudományos kutatások előmozdítására s kiadására. Hisz mi azért a csekély díjért, a mit tagjaink tagdíjuk fejében fizetnek, egy 12 füzetnyi folyóiratot, a Közölnyöt vagyunk kötelesek tagjainknak nyújtani; mi díjazott előadásokat rendezünk, mi könyvtárat tartunk fenn, mi hivatalos személyzettel bírnak a Társulat sokféle ügyeinek vezetésére — mind a tagok díjaiból.

A természettudományi szakszerű munkásság támogatására tehát valóban csupán azt az összeget fordíthatjuk — de ezt valóban arra is fordítjuk s nem a saját hasznunkra — a mit az ország a természettudományok ápolására rendelkezésünkre bocsát. Es ha még ezt a csekély összeget is megvonják tőlünk, avagy csorbítják: mivel buzdítsuk munkára azt a tudós kört, a melyet Társulatunk fáradsággal maga köré tudott gyűjteni s munkára tudott lelkesíteni?

Nem szükségés mondanom, hogy egyáltalán milyen elenyésző kevés pénzt fordít amúgy is Magyarország a tudományos munkálkodásra, szemközt a nyugati országokkal. De a mit meg kell mondanom, ez az, hogy sokkal kevesebbet fordít, mint a mennyit tudósaink, képességüknél s munkára való hajlandóságuknál fogva méltán megkívánhatnának. Mert Magyarországon is vannak tudósok, a kik örömezt buvárkodnak, szívesen foglalkoznak az oly fáradságos s anyagilag oly hálátlan kutatásokkal, csak legalább némi támogatásban részesüljenek; csak azt remélhessék, hogy munkájuk eredménye nem marad holt kézirat.

Senki sem mondhatja ezt el határozottabban, mint a mi Társulatunk, a melyhez évről évre sokszorta nagyobb összegekért fordulnak a tudósok, kutatásaik támogatása céljából, mint a mennyi Társulatunktól

telik. Így péld. az utolsó három évben 22 tudós ajánkozott Társulatunknak tudományos kutatások tételére s kérte munkája kiadását. E vállalkozások támogatására legalább 30,000 forintra lett volna szükségünk a kutatásokra s az írók szerény díjazására, s legalább 20,000 forintra a munkák kinyomatására, vagyis együttvéve legalább 50,000 forintra, holott rendelkezésünkre csupán 12,000 forint állott!

Ha az országunk ügyeit intéző körök e viszonyokat figyelembe veszik, nem hihetjük el, hogy a tudományos munkálkodás előmozdítására Társulatunknak évek óta rendelkezésére hocsátott csekély összeget megcsorbítsák. Inkább tehetjük fel rólok, hogy amaz összeget még megtoldják.

Ha talán elvonnák tőlünk az eddig adott országos támogatás egy részét, akkor fennakadást szenvedne mindenekelőtt a Társulatunk megbízásából készült számos tudományos munkának a kiadása. Ilyen kész munkák, a melyek legközelebb kiadás alá kerülnek: László Ede műve a magyarországi agyagokról, a mely nem csupán tudományos chemiai monografia, hanem egyszermind a hazai agyagiparnak hasznos útmutatóul ígérkezik. Kiadásra készen van Simkóvics Lajos munkája, »Erdély flórájának kritikai enumeratiója.« Elkészültek s bírálat alatt vannak: Pungur Gyula »Magyarország tücsökféléinek monografiája«, Ulbricht Richard »A borelemzés módszereinek kritikai megvizsgálása«, Buday József »A Persányi hegység eruptív közeitei« című munkája.

A folyó évre ígérték továbbá munkáik beszolgáltatását Pethő Gyula, Schafarzik Ferencz, Ilosvay Lajos és Mocsáry Sándor tagtársaink, kik mindnyájan nagyobb munkával vannak megbízva.

Folytassák csak megbizottaink tudományos munkájukat. Nem hihetjük el, hogy Magyarország megnyirbálja azt a kevés segélyt, a melyet természettudósaink munkásságának éberen tartására kezeinkre bíz; s azzal a kevés segélylyel, gondos gazdálkodás mellett újat módját fogjuk találni, hogy szellemük termékei megelevenedhessenek, közzététethessenek.

Engedje meg a t. Közgyűlés, hogy kiadványainkról szóló jelentésemet összegezéssel és egy kis egybehasonlítással végezzem.

Összes kiadványaink a lefolyt évben 269 $\frac{1}{4}$ ivre rúgnak, melyeket 1117 rajz és műmelléklet díszít, míg 1884-ben 150 ivet 158 ábrával s 1883-ban 158 ivet 657 ábrával adtunk ki. Társulatunk ez évben sokkal többet bocsátott közre, mint 46 éves fenállása bármely évében.

Társulatunk 1841-től 1885. végeig összesen 2300 ivet (4721 rajzzal és műmel-

léklettel) adott ki. Ebből 1024 év, vagyis az összes 46 évi kiadványoknak majdnem a fele az utolsó 6 évre esik; 1885-ben pedig többet adott ki Társulatunk, mint 1841-től 1868-ig együttvéve, vagyis 27 év alatt.

Ki vonhatná kétségbe, hogy Társulatunk munkálkodása eleven és folytonos fejlődésben van.

A lefolyt évben is, úgy mint a megelőzőben, segítette Társulatunk a »*Mathematisch-Naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn*« című vállalatot, a melyet Fröhlich Izor egyetemi tanár, tagtársunk szerkeszt. A segélyösszeg 600 forintot tesz, a mely felerészben Társulatunk pénztárából s felerészben — a magas miniszterium jóváhagyásával — az országos segélyből vétetik.

E vállalatnak — mint mult évi jelentésemben már kifejeztem — az a feladata, hogy Magyarország — s nevezetesen Társulatunk — tudományos mozgalmát s munkálkodását a külfölddel megismertesse. Ezt pedig oly módon teszi a »*Berichte*«, hogy Társulatunk, — valamint más magyar tudományos testületek — üléseiről, kiadványairól rövid szakszerű kivonatokban referál. Ama segély fejében Társulatunk 100 példányt kap a munkából, niket a velünk csereviszonyban levő külföldi tudományos intézeteknek megküldünk.

Társulatunkra nézve nyereségnek mondhatjuk e vállalatot, mert ha az nem volna, önmagunknak külön értesítőt kellene szerkesztenünk és kiadnunk a világliteratura számára, nehogy a Társulatunk kebelében kifejlesztett tudományos munkásság — a mely bizonyára becsületére válik nemzetünknek — ismeretlenül, mintegy titokban maradjon határainkon belül.

Jó alkalma volt Társulatunknak a lefolyt évben eddigi teljes munkásságának széles körben való feltárására. Értem az *országos kiállítást*, a melyen Társulatunk is, áldozatokkal bár, de kész örömmel részt vett.

Társulatunk díszes szekrényben, szép kötésben kiállította fenállása óta közzé bocsátott összes kiadványait. Továbbá ismertető iratot szerkesztett, a melyben röviden vázoltatott Társulatunk támadása, fejlődése s munkássága 1845-től 1884-ig. Ezen ismertető füzetet magyar, német és francia nyelven 10,000 példányban szétosztattuk a kiállítást látogató közönség között; egyszerűs mind külföldi rokon tudományos intézeteknek is megküldöttük az ismertetést.

Szekrényünk, díszkötéseink, ismertető irataink ezrei nagy költségbe kerültek; meglátszik a kiállítás hatása a mi budgetünkön is! Azonban tartozunk ezen áldozattal önmagunknak, Társulatunknak, s tar-

toztunk a hazának, a mely kulturájának teljes képét kívánta e kiállításban bemutatni népeinek s a külföld küldötteinek, s a mely e kiállításnak a nemzethez méltó sikerüléseért hasonló terhes áldozatot hozott, mint mi. Ne sajnáljuk az elköltött összeget; szebb és biztosabb jövőnk érdekében adtuk ki. Kérjük az égtől, hogy áldozatunk a megérdemelt jutalmat: kulturánknak fejlődését, s annak a művelt nemzetek részéről tiszteletét meghozza.

Társulatunkra nézve egyébként a kiállítás hozott jutalmat; a legmagasabb kitüntetés érte, a mit a kiállítás áchattott: a nagy díszoklevelet kapta. A kiállítás szakférfiakból álló juryjének ez az ítélete buzdítóul fog nekünk szolgálni, hogy a követett irányban lelkesen s kitartással tovább haladjunk.

A kiállítás egyik legszebb s legérdekesebb tárgyát Herman Ottó tagtársunk *magyar halászati kiállítása* képezte. Egy zseniális gondolat s fáradhatatlan tett. Könyvkiadó Vállalatunk számára készülő magyar halászati munkájához tanulmányokat téve az ország legnevezetesebb halászvidékei, az a gondolata támadt tagtársunknak, hogy ez ősmagyar mesterség szerszámait egybegyűjti, hogy az ország a gyűjteményen örülhessen s okulhasson, és hogy egyszerűs mind ily módon a népies vonásaiban már-már hanyatlásnak induló ősi mesterség jellemző sajátosságait mindenkorra biztosítsa.

Semsey Andor úr, áldozatkészsége lehetségessé tette a gyűjtést és Herman Ottó eddigi gyűjteményét állította ki a kiállításon.

Egy balatoni lélekvesztőből emelkedett ki az érdekes csoport, 400 halászati tárgyával. Akár az ősidők gazdag halászbutorát látnók magunk előtt! Maga a lélekvesztő az ősi halásztelepeken, a tőzegrétegekben talált lélekvesztőkkel közel rokon. A hálósúlyok, az ú. n. horogkövek, melyeket a népies halászatban ma is használnak, sokszorosan egybevágnak az ú. n. bronzkori leletek hálóköveivel. Az ú. n. fentők a czölöpéptmények hasonló eszközzeivel vágnak egybe, míg az alföldi vagy székely kovács készítette nagy horgok a bronzkori horgokkal egyeznek meg.

Mily ősrégi időre vallanak az Anodonta s Unio kagylóból készített zsirszedők, s mily geográfiai vonatkozással bírnak a kutyogató és a vizahalászati szerszámok és vetőháló, a melyeknek a Volga partján, meg a Kaspi-tenger mellékén használják szakaszott másait.

A gyűjteményt mindezekon kívül az a tanulság teszi becsessé, hogy a népfoglalkozásokban rejlő, valóban tudományos értékkel bíró anyagra fordítja a kutatók figyelmét. A népélet gazdag bánya, a melyből

nemcsak a történelembűvár, nyelvfejtő, költő, hanem a természettudós is emelhet kincseket, csak kedvvel és érzékkel fogjon kiaknázásához.

A gyűjtemény, a mely mint ilyen első a maga nemében, a keletkező magyar néprajzi múzeumnak van szánva, s a vallás- és közoktatásügyi miniszterium e feladattal együtt el is fogadta.

Társulatunk megelégedéssel tekinthet a gyűjteményre úgy mint a keletkező néprajzi múzeumra, a mely Társulatunk kebelében csirázott s érte el első hajtását.

Társulatunk a lefolyt évben több ünnepen volt képviselve; az országos orvosi és közegezségügyi kongresszuson az elnök, Sztoczek József és Than Károly választmányi tagok és az első titkár, — Szilágyi István 40 évi tanári jubileumán, Marmaros-Szigeten, Badzey László tisztí főorvos, végre Margó Tivadar 25 évi tanári jubileumán az elnök s titkárok képviselték a Társulatot.

Választmányunknak még egy másik intézkedéséről kell a t. Közgyűlésnek jelentést tennem.

Már Kátai Gábor, Társulatunk első történetírója hangsúlyozza művében 1867-ben, hogy titkársága alatt szerzett tapasztalásai őt arról győzték meg, hogy jöhet olyan idő, a melyben igen hátráltató befolyást gyakorolhat a Társulat ügyvezetésére az a körülmény, hogy a Társulatnak más egyesületek példájára, legalább egy állandó hivatalnokja nincsen.

Pedig akkor még a Társulat bizony nagyon szerény körben mozgott a maihoz viszonyítva. Társulatunk munkaköre azóta hasonlíthatatlanul kiszélesült, a tagok száma megsokszorozódott, s ma már a Társulat adminisztrációja oly sok fáradságos munkával, széles levelezéssel, s gyakran oly bonyolódott ügyekkel jár, a melyek lefolyt évek intézkedésein alapulván, elintézésök a Társulat minden régebbi és újabb ügyének beható ismerését tételezik föl. Mind világosabb lett, hogy a Társulat ügyvezetése szempontjából egy állandó tisztviselőnek alkalmazása elkerülhetetlen szükségé vált.

A választmány, Társulatunk ügyvitelének pontosságát és állandóságát biztosítani, s másrészt az érdemnek is némi elismerést adni óhajtván: Lengyel István-t, ki titkárságéi minőségében a Társulat ügyei körül több mint 14 év óta lankadatlanul buzgalkodik, s így ügyeit alaposan ismeri, hivatalában irodaigazgató czímmel állandósította, s egyszersmind hűséges szolgálata esetére nyugdíjképesnek jelentette ki, és erről neki megfelelő kinevező okiratot adott.

Meg vagyok győződve, hogy mindenki, a ki Lengyel István úrnak, Társulatunk irodaigazgatójának ügyviteli jártasságát, fáradhatatlan tevékenységét ismeri, a választmány ez intézkedését helyesnek, Társulatunk érdekében levőnek fogja találni.

T. Közgyűlés. Hosszúra nyúlt jelentéssel nagyon is próbára teszem a tisztelt Közgyűlés türelmét, azért röviden végezek.

Társulatunk a lefolyt évben is épen nem csökkenő arányban szaporodott tagjainak száma tekintetében. A mint szerencsém lesz még későbbben előadni, választmányunk ezen évben — a Közgyűlés utólagos jóváhagyása reményében — 379 rendes tagot választott meg, a kikkel — leszámítva a veszteségeket — Társulatunk tagjainak száma 5780-ra megy. 1884-ben a megválasztott új tagok száma csupán 303 volt s 1883-ban 336. A három év alatt együttvéve 1018 új taggal szaporodtunk.

Alapítványokat tettek:

Alpár Ignác, műgyet. tanár-segéd Budapesten 100 frtot
 Dr. Serly Sándor, orvos Mohácsi 60 »
 Dr. Wargha Zsigmond, orvos, Székesfehérvárott 100 »
 Dr. Batizfalvy Sámuel, egyet. m. tanár Budapesten 100 »
 Brázay Kálmán, nagykereskedő Budapesten 100 »
 Dr. Wagner János, orvostanár Budapesten, újlag 100 »

Néhai Opitzky János, volt honvédszázados végrendeletében egy darab »Első budapesti gőzalmi részvény« hagyományozott Társulatunknak, a mely részvény azonban csak az elhunyt örökösének halála után fog Társulatunk birtokába jutni.

Őszinte gyászszal kíséjük elhunyt tagtársainkat, köztük Say Móri czot, Társulatunknak 30 éven át buzgó tagját, a ki hosszú-évek során választmányi tagja s 1874—77-ben alelnöke volt Társulatunknak. Temetésén Társulatunk küldöttséggel volt képviselve s koszorút tett ravatálára. Gyászoltuk Molnár János és Nékás Sándor buzgó tagtársaink elhunytát is s kívülök még 75 tagtársunkét, kiknek haláláról értesültünk.

Társulatunk vagyoni állásáról s pénzügyi gazdálkodásáról tisztársam, a pénztárnok fog részletes jelentést tenni. Elégnek tartom a magam részéről jelezni, hogy a választmány takarékos kezelésének s ügyeink eleven fejlődésének az volt pénzügyi eredménye, hogy a lefolyt évet is jelentékeny vagyonszaporodással zártuk le, úgy hogy Társulatunknak vagyona 1885. végén 72,161

frt 28 krt tett. Társulatunk alaptőkéje ezen évben 5540 frttal szaporodott; a lefolyt 3 évi ciklus alatt pedig együttvéve 19,745 *frt 5 krral gyarapítottuk alaptőkéinket.* Hazánk gazdasági viszonyai között meg lehetünk elégedve ezen eredménnyel.

Tisztelt Közgyűlés. Úgyhiszem jelentésemből eléggé kitűnik, hogy igazam volt, a mikor beszédem elején mondtam, hogy a lefolyt évben is, mint a megelőzőkben, *iparkodtunk és gyarapodtunk.*

III.

P É N Z T Á R N O K I J E L E N T É S.

— Leutner Károlytól. —

Tisztelt Közgyűlés!

Most esztendeje azzal az óhajtsával távoztam innen az előadó asztaltól: vajha a következő évek anyagi eredményei ne maradnának elődjeik mögött!

Óhajtasom teljesült. A lefolyt évről szóló pénztári számadásom adatai e tekintetben elég világosan beszélnek; s e jelentésben alig marad más feladatom, mint az, hogy a számok tömkelegéből a tulajdonképeni eredményeket még jobban kidomborítsam, hogy az épen lefolyt év, valamint a triennium anyagi viszonyaira visszapillantassunk.

Alaptőkénk, a mely mostan 69,286 *frt 79 krt tesz,* az 1885-ik évben 5740 *frt 85 krral* növekedett, mely növekedés a befolyt 585 *frt* alapító tagdíjából, de legnagyobb részt a Társulat és a könyvkiadó vállalat megtakarított pénzmaradékaiból származott, s ez évben is bebizonyult, hogy a Társulatnak a legszilárdabb alapítója önnön-maga a Társulat.

Az alaptőke gyarapodása a letűnt triennium alatt 19,745 *frt 05 krt* tesz, vagyis nem kevesebbet, mint az alaptőke 1882-ik összegének 40 százalékát.

Forgótőkéinket a lefolyt 1885-ik évben 2874 *frt 49 kr.* pénztári maradékkal zártuk le. Ez az eredmény nem mondható csekélynek, ha figyelembe vesszük, hogy a mult esztendő sok oly rendkívüli terhet rótt forgótőkénk számlájára, a melyek más években nem fordultak elő. A rendkívüli kiadások rovatában látható 1348 *frt 28 krt* majdnem teljesen a kiállítás emésztette fel, hol a társulat hozzá méltóan óhajtott megjelenni. Másrészt a kiállításra, s különösen a Társulat életét ismertető füzetre fordított összeg tulajdonképen nem elveszett, hanem befektetett tőke, mely a jövőben bizonyára gyümölcsözni fog, hiszen tizezer példányban terjedt el magyar, francia és német nyelven.

Ki kell emelnem, hogy forgótőkéink bevételei az előirányzottakat mind teteme-

sen túhaladták, ellenben kiadásaink az előirányzottakon alúlmaradtak; a mi ismét a helyes gazdálkodásnak a folyománya. Így lehetett csak, hogy maga a forgótőke a mult évben is 3188 *frt* adott az alaptőkének.

Forgótőkéink bevételeinek és kiadásainak évi arányai a lefolyt triennium alatt elég állandóságot mutatnak, hogy a jövő felől tájékozódhassunk. Ez tette lehetővé azt is, hogy a forgótőke a triennium alatt 9523 *frttal* gyarapította az alaptőkét.

Könyvkiadó Vállalatunknak lefolyt négy első ciklusából a mult évben 1030 *frt* és 67 *kr.* maradványt csatolhattunk az alaptőkéhez, úgy, hogy a vállalat lefolyt ciklusai eddigelé 19,548 *frt 35 krral* növelték alaptőkéinket.

Az V-ik ciklus most van legélénkebb folyásában, s anyagi eredményeit egyelőre nem láthatjuk. Azonban a kiadásra elfogadott s munkában levő dolgozatok kiállítása oly tetemes összegekbe kerül, hogy e ciklus valami szembeötlő anyagi haszonnal előreláthatólag nem fog járni; de reméljük, annál nagyobb lesz az erkölcsi és szellemi nyereség.

Az országos érdeklő kutatások és közlemények számlája, a melyből Társulatunkra tudvalevőleg inkább csak szellemi és tudományos háramlik, a lefolyt évben számos munkának költségeit fedezte, a melyek majdnem teljesen fölemésztették, úgy hogy az 1886-ik évre csak 1468 *frt 91 kr.* került át az állami segélyből, s 1100 *frt* magánsegélyből. Ki kell emelnem, hogy az állami segély pénztári maradéka is le van foglalva — s nem is lesz elég — az épen most megjelent Hensch, »Az okszerű talajművelés« és Hegyfoky »Magyarország májushavi időjárása« című munkák kiadási költségeinek fedezésére; pedig még több megbírált s bírálat alatt levő munka vár kiadásra.

Tiszta vagyonul a kiosztott számadásom 72,161 *frt 28 krt* mutat ki; a mely összeget összehasonlítván a tavali tiszta vagyonnal, az 1885-ik évi gyarapodásúl 4655 *frt 36 krt* fogunk találni.

A triennium alatt pedig a tiszta vagyon összege 18,560 *frt 62 krral,* vagyis az 1882. év végén kimutatott vagyonnak 27 százalékával emelkedett.

Míndezek a száraz adatok, tisztelt Közgyűlés, abban az örvendetes végeredményben összegeződnek, hogy a lefolyt trienniumban a Társulat szellemi tevékenységének, eleven munkásságának haladásával lépést tartottak az anyagi eredmények is. De nem is lehet ez másképen ott, hol az okszerű gazdálkodás tapintatos vezetéssel párosúl.

A KIR. MAGYAR TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT

PÉNZTÁRÁNAK ÁLLÁSA 1885 VÉGÉN.

I.

ALAPÍTVÁNYOK SZÁMLÁJA.

B e v é t e l :			
	Készpénz :	Értékpapír :	Kötvények :
1. Az 1884. évről áthozatott	1065 frt. 94 kr.	61420 frt. — kr.	1260 frt. — kr
2. 1885-ben befolyt örökítő tag- díjak	485 " — "	100 " — "	— " — "
3. A forgó tőke 1884. évi maradé- kából a társulat alapítványa	2000 " — "	— " — "	— " — "
4. A forgó tőke 1885. évi bevételé- nek 5% alapítványul iratott	1188 " — "	— " — "	— " — "
5. A Könyvkiadó Vállalat lefolyt négy ciklusának 1885. évi tisztá bevétele és pedig I-ső ciklusból 147 frt. 94 kr. II-ik " 47 " 37 " III-ik " 259 " 66 " IV-ik " 575 " 70 "	1030 " 67 "	— " — "	— " — "
6. Értékpapírok kisorsolásából	5090 " 08 "	— " — "	— " — "
7. Vásárolt értékpapírok	— " — "	8700 " — "	— " — "
Összes bevétel	10859 " 69 "	70220 " — "	1260 " — "
Levonván az összes kiadást	8127 " 90 "	4900 " — "	25 " — "
Tényleges alaptőke 1885 végén	2731 " 79 "	65320 " — "	1235 " — "

K i a d á s :

	Készpénz :	Értékpapír :	Kötvények :
1. Értékpapírok vásárlására	8127 frt. 90 kr.	— frt. — kr.	— frt. — kr.
2. Kisorsolt értékpapírok bevál- tattak	— " — "	4900 " — "	— " — "
3. Kötvények törlesztése	— " — "	— " — "	25 " — "
Összes kiadás	8127 " 90 "	4900 " — "	25 " — "

II.

FORGÓ TŐKE SZÁMLÁJA.

B e v é t e l :			
1. Pénztári maradék 1884-ről			3759 frt. 98 kr.
2. Alapítványi kamatok	3732 frt.	87 kr.	
3. Oklevelek díja	702 " — "		
4. Tagok évdíjai	15103 " — "		
5. Évdíj-hátralékok	560 " 50 "		
6. Előre fizetett tagdíjak	695 " — "		
7. Eladott kiadványok	2958 " 47 "		
8. Vegyesek	17 " 02 "		23768 frt. 86 kr.
A forgó tőke összes bevétele			27528 " 84 "
Levonván az 1884. évi összes kiadást			24654 " 35 "
<i>1886-ra átvendő maradék</i>			<i>2874 " 49 "</i>

Kiadás:

1. A „Természettudományi Közöny“ kiállítására	7767	frt.	35	kr.
2. Népszerű előadásokra	1600	„	79	„
3. Könyvtárra	1999	„	68	„
4. Oklevelek kiállítására	179	„	60	„
5. Kisebb nyomtatványokra	314	„	16	„
6. Irodai költségekre	104	„	39	„
7. Póztai költségekre	273	„	20	„
8. Lakásbérrre	1681	„	76	„
9. Bútorokra és eszközökre	60	„	20	„
10. Fűtésre és világításra	338	„	75	„
11. Vegyes kiadásokra	213	„	34	„
12. Tiszti díjazásra	4104	„	85	„
13. Szolgák fizetésére	1180	„	—	„
14. Rendkívüli kiadások	1348	„	28	„
15. Pályakérdés	300	„	—	„
16. Átirás az alaptökhöz	2000	„	—	„
17. Átirás az alaptökhöz a forgó tőke 5%-a	1188	„	—	„
A forgó tőke összes kiadása	24654	frt.	35	kr.

III.

ORSZÁGOS ÉRDEKŰ KUTATÁSOK ÉS KÖZLEMÉNYEK SZÁMLÁJA.

	B e v é t e l :						
	Állami segélyből	Magánsegélyből	Összesen				
1. Az 1884-ik évi pénztári maradvány	5946	frt. 36	kr. 1400	frt. —	kr. 7346	frt. 36	kr.
2. 1885. évi bevétel	4000	„ —	„ —	„ —	4000	„ —	„
Összes bevétel	9946	„ 36	„ 1400	„ —	11346	„ 36	„
Levonán az 1885. évi összes kiadást	8477	„ 45	„ 300	„ —	8777	„ 45	„
1886-ra átvendő maradék	1468	„ 91	„ 1100	„ —	2568	„ 91	„

Kiadás:

	K i a d á s :						
	Állami segélyből	Magánsegélyből	Összesen				
1. Írói díjak és természettud. kutatásokra fordított díjak	3566	frt. 87	kr. 300	frt. —	kr. 3866	frt. 87	kr.
2. Rajzok és műmellékletek	909	„ 27	„ —	„ —	909	„ 27	„
3. Művek nyomtatása és sajtó alá rendezése költségei	3471	„ 21	„ —	„ —	3471	„ 21	„
4. Mathematische und naturw. Berichte segélydíja	300	„ —	„ —	„ —	300	„ —	„
5. Bekötési díjak	230	„ 10	„ —	„ —	230	„ 10	„
Összes kiadás	8477	„ 45	„ 300	„ —	8777	„ 45	„

IV.

KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT.

B e v é t e l :

1. Az első (1872—1874) ciklus bevett 1885-ben	178	frt.	24	kr.
2. A második (1875—1877) ciklus bevett 1885-ben	94	„	25	„
3. A harmadik (1878—1880) ciklus bevett 1885-ben	358	„	40	„
4. A negyedik (1881—1883) ciklus bevett 1885-ben	706	„	—	„
A négy első ciklus összes bevétele	1336	frt.	89	kr.
5. Az ötödik ciklus bevétele 1885-ben :				
b) Pénztári maradvány 1884-ről	1448	frt.	80	kr.
c) 1885-ben befizetett évdíjak	6681	„	18	„
d) 1885-ben befizetett kötődíjak	1220	„	—	„
A. M. Tud. Akadémia segélye	2000	„	—	„
Összesen	11349	frt.	98	kr.
Levonán az összes kiadást	10521	„	65	„
1886-ik évre átvendő pénzkészlet	828	frt.	33	kr.

K i a d á s :

1. Az <i>első</i> ciklus kiadásai 1885-ben :			
a) Tiszti díjazásokra	26	frt. 70	kr.
b) Munkák visszavásárlására	3	" 60	"
c) Alapítványul iratott	147	" 94	" 178
2. A <i>második</i> ciklus kiadásai 1885-ben :			
a) Tiszti díjak	14	frt. 13	kr.
b) Munkák visszavásárlása és kötése	32	" 75	"
c) Alapítványul iratott	47	" 37	" .94
3. A <i>harmadik</i> ciklus kiadásai 1885-ben :			
a) Tiszti díjak	53	frt. 74	kr.
b) Munkák bekötése	45	" —	"
c) Alapítványul iratott	259	" 66	" 358
4. A <i>negyedik</i> ciklus kiadásai 1885-ben :			
a) Tiszti díjak	105	frt. 90	kr.
b) Kötésdíjak	24	" 40	"
c) Alapítványul iratott	575	" 70	" 706
A négy első ciklus összes kiadása	k	.	1336
5. Az <i>ötödik</i> ciklus kiadásai 1885-ben :			
a) Írói, fordítói és revizori díjak	2112	frt. 70	kr.
b) Rajzok és műmellékletek	2901	" 70	"
c) Kis nyomtatvány, posta, vegyes	328	" 85	"
d) Nyomtatási díjak	2000	" —	"
e) Kötésdíj	1585	" 80	"
f) Tiszta díjazás	1002	" 60	"
g) Szolgafizetés	590	" —	" 10521

V.

PÉNZTÁRI EGYBEVETÉS 1885-İK ÉVI DECEMBER 31-İKÉN.

B e v é t e l :

1. 1884. évről maradt <i>takarékpénztári betételek</i>	12400	frt. —	kr.
2. 1884. évről maradt <i>készpénz</i>	1221	" 08	" 13621
3. <i>Alapítke</i> 1885. évi bevétele készpénzben		9793	" 75
4. <i>Forgó tőke</i> 1885. évi bevétele készpénzben		23768	" 86
5. <i>Országos érdeklő kutatások</i> számlájának 1885. évi bevétele		4000	" —
6. A <i>Könyvkiadó Vállalat</i> 1885. évi bevétele			
I-ső ciklusban	178	frt. 24	kr.
II-ik "	94	" 24	"
III-ik "	358	" 40	"
IV-ik "	706	" —	" 1336
V-ik "	9901	" 18	" 11238
Bevételek főösszege			62421

K i a d á s :

1. <i>Alapítke</i> pénzbeli bevételeiből vásárolt értékpapírokra	8127	frt. 90	kr.
2. <i>Forgó tőke</i> 1885. évi összes kiadása	24654	" 35	"
3. <i>Országos érdeklő kutatások</i> 1885. évi kiadása	8777	" 45	"
4. <i>Könyvkiadó Vállalat</i> kiadása			
I-ső ciklusban	178	frt. 24	kr.
II ik "	94	" 25	"
III-ik "	358	" 40	"
IV-ik "	706	" —	" 1336
V-ik "	10521	" 65	" 53418
5. <i>Takarékpénztárban</i> elhelyezett készpénz		8700	" —
6. 1886-ra átvendő <i>készpénz</i>		303	" 52
Kiadások főösszege			62421

VI.

ÖSSZESÍTETT VAGYON-KIMUTATÁS.

a) A l a p t ö k e :

1. Értékpapírok névleges értéke	65320	frt. —	kr.
2. Kötelezvényekben	1235	" —	"
3. Készpénzben	2731	" 79	69286
			frt. 79 kr.

b) F o r g ó t ö k e :

1. Bevételi többlet 1885. végén	2874	frt. 49	kr.
Összes tiszta vagyon készpénzben, értékpapírokból és kötvényekben az 1885. év végén	72161	frt. 28	kr.
Összehasonlítva az 1884. végén kimutatott tiszta vagyonnal	67505	" 92	"
Az 1885-ik évi vagyonszaporodás	4655	frt. 36	kr.

(Az itt kimutatott tiszta vagyon összegén, 72161 frt 28 kron felül, rendelkezik a könyvkiadó vállalat 828 frt 33 kr., az „országos érdekű kutatások és közelemények számlája“ pedig 2568 frt 91 kr. készlettel.)

Budapest, 1885. december 31-ikén.

LEUTNER KÁROLY,
pénztárnok.

A választmány részéről kiküldött számla és pénztárvizsgáló bizottság:

FRÖHLICH IZIDOR, s. k.

DIETZ SÁNDOR, s. k.

A közgyűlés részéről kiküldött számla és pénztárvizsgáló bizottság:

GHYCZY GÉZA, s. k.

DEMETZKY GYULA, s. k.

SOMOGYI RUDOLF, s. k.

IV.

KÖNYVTÁRNOKI JELENTÉS.

— Heller Ágosttól. —

Tisztelt Közgyűlés!

Hazánk fővárosa nem tartozik azon városok közé, melyek gazdagon felszerelt és könnyen hozzáférhető könyvtárakban bővelkednek. Bár ezen a téren is, mint számos más, lényeges haladást jelezhetünk, ma még nem rendelkezünk a közművelődésnek és a tudományos kutatásnak ama nélkülözhetetlen segédeszközeivel oly minőségben és számban, hogy ebben a tekintetben az összehasonlítást sok más, gyakran kevésbé jelentős kulturális centrumokkal megállhatnók. Fontos szolgálatot tesz ezért a Kir. magy. Természettudományi Társulat fővárosi tagjainak, midőn jól berendezett olvasó-teremmel ellátott könyvtárt tart és gyarapításáról, s lehetőség szerint kiésszítéséről gondoskodik.

Társulatunk könyvei három forrásból kerültek a könyvtárba. Legtekintélyesebb mindenestre az a rész, mely a Társulat költségén szerzetett be; egy másik rész egy buzgó társulati tagok adományából származik; végül a harmadik részt képezik azon tudományos társulatok kiadványai, melyekkel a Természettudományi Társulat kiadványcserét indított és folytat.

A könyvtár gyarapítására fordított összegnek igen tekintélyes részét az olvasóterem asztalán kített tudományos folyóiratok veszik igénybe. Ha ezáltal egyfelől a beszerezhető művek kiválasztása nagyon meg szorítottatik, más oldalról nem lehet tagadni, hogy ép a folyóiratok azok, melyek könyvtárunknak igen fontos és erősen használt osztályát képezik. Ez a tudománynak mai művelése mellett nem is lehet másképp. Különösen a természettudományok, melyeknek fejlődése számos megfigyelés útján szerzett adatok halmazán indul, minden szakukban ilyen periodikusan megjelenő közlönyöket igényelnek. Olvasótermünk asztalán jelenleg 84 folyóirat található, melyek között 64 szakfolyóirat 14 népszerűsítő és referáló és 6 belletrisztikus van. Nyelvre nézve következőképp oszlanak fel: van 30 magyar, 41 német, 7 francia és 6 angol. Megjelenésükre nézve van 41 havi, 7 kétheti, 22 heti és 14 időhöz nem kötött folyóirat.

A mi az újabb irodalmi termékek beszerzését illeti, törekvésünk mindig oda irányult, hogy a természettudományi irodalomnak éber megfigyelése és az illető szak tudósok megkérdése mellett a lehetőség szerint a legfontosabb, különösen az egyes tudomány-ágakban alapmunkákként szereplő, vagy egyes kiváló tudományos kérdéseket tárgyaló könyveket szerezzünk be. Második sor-

ban iparkodtunk az antiquárius könyvkereskedők jegyzékeinek átkutatása nyomán a régibb keletű fontos művek birtokába jutni, a mennyiben ezek még mai napig is értékkel bírnak, vagy a mennyiben a tudomány fejlődésében szerepet játszottak.

Társulatunk könyvtárát a társulat tagjai magok is jelentékeny könyvadományokkal gazdagították; legyen elég, ha e helyen Dr. B e n e R u d o l f ú r könyvadományára hivatkozom, ki könyvtárunkat több ezer kötettel gazdagította. A dolog természetében fekszik, hogy ez a része a könyvtárnak nem tekinthető tervszerű gyarapításnak, kivéve azokat a régibb műveket, melyek Magyarországon megjelentek, vagy magyar szerzőktől származnak, s így a »Hungarica« osztályban helyet foglalnak.

Könyvtárunk gyarapodásának harmadik forrása a csere. Társulatunk jelenleg 150 tudományos társulattal, egyesülettel és intézettel áll cseraviszonyban. Ezek között van akadémia 14 (Budapesten kfvül: Bécs, Berlin, München, Göttingen, Prága, Krakkó, Upsala, Modena, Róma stb.), egyetem 2, alapítójának nevét viselő tudományos intézmény 2 (»Fondation Teyler van der Hulst«, Haarlemben és a »Smithsonian Institution« Washingtonban), az ország természettudományi viszonyait kutató állami intézmény 7, földfizikai és meteorológiai intézet 4, természettudományi társulat és egyesület 76, zoológiai 5, botanikai 3, zoológiai-botanikai 1, mikroszkópiái 2, geológiai 3, természetrajzi múzeum 6, fizikai egyesület 1, geográfiai társulat 12, orvosegyesület 2, régészeti, történelmi és közművelődési társulat 5, gazdasági 4, tanügyi 1. — Geográfiai elhelyezésekre nézve van 22 magyar, 16 ausztriai, 53 németországi, 7 svájci, 7 francia, 3 angol, 2 németalföldi, 4 belga, 2 svéd és norvég, 7 orosz és finnországi, 8 olasz, 16 északamerikai, 1 mexikói és 2 délamerikai.

A lefolyt esztendőben Társulatunk könyvtára 252 új művel szaporodott, 260 kötetben és 89 füzetben; a folyóiratok ez idei számai 108 kötetet alkotnak, a tudományos társulatok és intézetek részéről cserében küldve érkezett 114 kötet, 161 füzet. E szerint az egész szaporodás 482 kötetet, 240 füzetet tesz, melyhez a mult év végével kimutatott könyvtári állományt hozzáadva, a könyvtár az 1885-ik év végén 12,181 kötetből, 2528 füzetből és 75 atlaszból, vagyis összesen 14,784 darabból állott. A következő táblázatban, a könyvtár 17 osztálya szerint rendezve, fel van tüntetve a művek száma a lefolyt, valamint az előtte való évek végén. Az ez évi gyarapodás (a folytatások nincsenek betudva) 252 mű 349 darabban; az összes szaporodás pedig 722 darabot tesz.

A csoport neve	Csoportbetű	Művek száma		Gyarapodás 1885-ban	Gyarapodás %-okban
		1885 végén	1884 végén		
Anthropológia, ethnographia . . .	A	245	236	11	4'3
Philosophia, tudománytörténelem . . .	B	586	545	41	7'0
Chemia, chemiai technológia . . .	C	298	288	10	3'4
Astronómia, meteorológia . . .	D	291	274	17	5'8
Geographia, útleírások, statisztika . . .	E	517	492	25	8'6
Gazdaságtan . . .	F	342	330	12	3'5
Zoológia . . .	G	444	428	16	3'6
Botanika . . .	H	395	386	9	2'3
Mineralógia, geológia . . .	I	319	308	11	3'5
Orvosi tudományok . . .	K	1372	1345	27	2'0
Physiologia, anatómia . . .	L	263	260	3	1'1
Physika . . .	M	481	443	38	7'9
Encyclopaediák, szótárak . . .	N	167	162	5	3'0
Folyóiratok . . .	O	261	258	3	1'1
Tudományos társulatok kiadványai . . .	P	268	263	5	1'9
Vegyések . . .	R	383	369	14	3'6
Hungarica . . .	S	446	441	5	1'1
Összesen . . .		7080	6828	252	3'56

A lefolyt esztendőben a könyvtárra 1999 forint 68 krajczárt fordítottunk, mely összegből a folyóiratok, újabb könyvszerzemények és a könyvek bekötésének költségei fizetettek.

Immár 11 év folyt le, mióta könyvtárunk a jelenleg is fenálló módon rendezett és ujonnan felállított. Ezen rendezési munka betetőzését új, teljes címjegyzék szerkesztése és kiadása képezte. Ezen 11 év alatt a könyvek száma tetemesen szaporodott, úgy hogy az írott pót-katalógusok máris nagyon nehezen kezelhetők. Mint-hogy pedig jól és átnézetesen rendezett könyvtári címjegyzék a könyvtár használatosságának egyik leglényegesebb kelléke, a társulat választmánya új, a régi kiegészítő címjegyzék szerkesztésével bizott meg. Az ezen jegyzékbe még beveendő könyvekre nézve az 1885-iki évi december 31-ike tüzetet ki. Ez a könyvtári katalógus jelenleg sajtó alatt van és a jövő hó folytán meg fog jelenni. A régi címjegyzékben foglalt művek száma 4528, a könyvtár állománya a lefolyt év végével 7080 művet tett, s így az új katalógus 2552 címet fog magába foglalni.

A mult évben a könyvtárt 188 társulati tag használta, kik összesen 1107 művet

kölcsönöztek ki házi használatra. E számba nincsenek betudva azok a tagok, kik az olvasóteremben használtak valamely könyvet vagy folyóiratot.

Elnök a tiszti jelentések befejezése után előadja, hogy a választmány a múlt évi számadásokat, a pénztárt és a könyvtárt kiküldött bizottságokkal megvizsgálhatta s hogy a számadásokat meg a pénztárt azonkívül az a bizottság is megvizsgálta, melyet a múlt évi közgyűlés küldött volt ki e czélra.

Titkár felolvassa e bizottságok jelentéseit:

1. Fröhlich Izidor és Dietz Sándor urak, mint a választmány részéről a számadások és a pénztár megvizsgálására kiküldöttek, a számadások hitelesítő lapjára a következő záradékot írták: »Jelen számadás tételeit úgy egymással valamint a könyvekkel, a pénztárral és értékpapirokkal összehasonlítottuk és azokat minden tekintetben rendben találtuk. Budapesten 1886. jan. 12-ikén.

2. Ghyczy Géza, Demeczky Gyula és Somogyi Rudolf urak, mint a számadások és pénztár megvizsgálására a múlt évi közgyűlésből kiküldöttek, a pénztári számadások hitelesítő lapjára a következő nyilatkozatot írták: »Alulírottak, mint a közgyűlés által a számadások és pénztár megvizsgálásával megbizottak, úgy a számadási könyveket, mint a pénztári készletet és az értékpapírokat megvizsgáltuk; a számadást rendben, a pénztári készletet és értékpapírokat a számadásilag kimutatott mennyiségben hiány nélkül találtuk. — Budapesten 1886. január 18-ikén.«

3. Br. Eötvös Loránd, Dr. Wartha Vincze és Bene Rudolf urak, mint a választmány részéről a könyvtár megvizsgálására kiküldött bizottság tagjai, a következő jelentést teszik: »Társulatunk könyvtárának megvizsgálására kiküldetvén, van szerencsénk jelenteni, hogy tisztünkben a mai napon eljártunk s a könyvtárt megvizsgáltuk. Örömmel értesítjük a választmányt hogy könyvtárunkban mindent rendben találtunk; a leltár, a katalógusok, a kikölcsönzött könyvek nyilvántartása, mind pontosan és a megállapított könyvtári szabályzat szerint vezetvék. Budapesten 1886. jan. 11-ikén.«

E jelentésekkel kapcsolatban elnök kérdi a közgyűlésen jelenlevőket, vajjon van-e valakinek észrevétele az imént felolvasott tiszti jelentésekre?

Dr. Horváth Géza a tiszti jelentéseket általában elfogadja, de azt a két kiadási tételt, mely a »Mathematische und naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn« című német folyóiratnak 600 frtos évi segélyére vonatkozik, annak daczára hogy

a választmány tagja, nem helyesli és megszavazására nézve a választmánynyal semmiféle szolidaritást nem vállal, miként az ellen a februárius 18-ikán tartott választmányi ülésen, az 1885-ik évi költségeloirányzat megállapításánál, különvéleményét jegyzőkönyvbe is vétette. Kötelessége — úgymond — e különvéleményét a Közgyűlés színe előtt is indokolni és abban az ügyben elfoglalt elvi álláspontját is kifejeíteni. »Valamint ama választmányi ülésben, úgy itt is mindenekelőtt előrebocsátom és hangsúlyozom, hogy én az illető német folyóirat szükségének, hasznosságának és czélszerűségének kérdését egészen mellőzöm, és csupán csak a Társulatunknak álláspontjára helyezkedem, a midőn egy efféle vállalat segélyezését a kir. magyar természetűd. társulat céljaival és hivatásával összeegyeztethetőnek nem tartom. Az okokat és érveket, melyeket ebbeli véleményem támogatására felhoztam, nem akarom itt ismételni; úgy is bizonyára ismeretesek azok a t. Közgyűlés előtt, mert a Természettudományi Közlöny 1885. évi áprilisi füzetében az illető választmányi ülés jegyzőkönyvi kivonatában közzé volt téve. Csak annak konstatálására szorítkozom, hogy az ott ellenem felszólalt választmányi tagok a felhoztam érveket épen nem czáfolták meg, hanem többnyire csak annak bizonyítgatásával foglalkoztak, hogy a »Berichte« szükségét és czélszerűségét kimutassák, tehát azt, a mit én egyáltalában sem pro, sem contra nem vittattam. Azért a segélyezés ellen felhozott érveim épen nem lettek megdőntve. Sőt azóta csak még inkább meggyőződtem álláspontom helyességéről. Hogy egyebet ne említsek, ime épen most értesültünk a titkári és pénztárnoki jelentésekből, hogy a folyó évben mennyi sok munka vár kiadásra, és e miatt mennyire takarékoskodnunk kell; sőt halani fogjuk a titkár úrtól azt az indítványt is, hogy a 4000 frtos orsz. segélyből ez idén ne hirdetessék nyílt pályázat, mert az egész összeget a kiadásokra fog kelleni fordítanunk. Pedig ebből az összegből 300 frt szintén a »Berichte« segélyezésére van szána; ámbár ha az a 300 frt csakugyan nélkülözhető és nem szükséges a kiadványokra, bizony inkább helyén volna legalább ennyit tűzni ki pályadíjúl, mintsem azt idegen irodalom oltárára áldozni.

A pénztárnoki jelentés szerint a forgótöke számláján az aránylag nagy rendkívüli kiadásokat az orsz. kiállítás okozta; de szerényen el van hallgatva, hogy e tétel alatt a »Berichte« segélyezése tulajdonképpen szintén 300 frttal szerepel. Vajjon azért adja-e össze fillereit az a jó magyar közönség, mely Társulatunk körül csoportosult, hogy a választmány akkor, a midőn egyfelől a sok kiadást és a kényszerű takarékoskodást hangoztatja, másfelől a Társu-

lat pénzét idegen czélok, idegen vállalatok segélyezésére pazarolja? Azt hiszem, hogy nem; és épen ezért kérem a t. Közgyűlést, hogy a »Math. und naturw. Berichte« német folyóiratnak pénzbeli segélyezését illetőleg a választmányt utasítani méltóztassék, hogy e segélyezést a folyó 1886. évi költség-elvíványzatba fel ne vegye.

Fröhlich Izor, mint a Berichte szerkesztője, Horváth Gézának hangsúlyozott »német folyóirat« kifejezésére megjegyzi, hogy a folyóirat, miként tudja van, nemcsak német, hanem francia és angol nyelven is közöl kivonatokat és fordításokat, a mint azokat a szerzőktől kapja. Hogy a legtöbb szerző németül készíti kivonatát, annak természetes okai vannak. S minthogy a Berichte tartalma legnagyobb részt németül van írva, azért német a czíme is; de ha majdan megváltoznak viszonyaink s búváraink közül többen fognak írni francziául vagy angolul mint németül, akkor czímül is adhatunk neki francia vagy angol nevet. Az ily irányú folyóiratnak nem a nyelvét, hanem a czélját kell szem előtt tartani, mely abban áll, hogy Magyarország búvárainak természettudományi működéséről a külföldet valamely világnyelven értesítse.

Ilosvay Lajos külföldön való tartózkodása alatt nemcsak azt tapasztalta, mennyire fontos egy ilyen folyóiratnak a kiadása, hanem azt is, hogy a külföldi tudósok valóban ismerik és használják is a Berichtét, miként az irodalomban való idézése is igazolja. Csak ilyen úton érhető el, hogy a nyelvünket nem értő külföld tudósmást vesz működésünkről és a mi munkálkodásunk is számot tesz a tudományok haladásában. Továbbra is ajánlja a Berichtének a Társulat részéről való támogatását.

Örley László hasonlóan külföldön tett tapasztalataira hivatkozva, kijelenti, hogy e folyóirat nagy szolgálatot tesz külföldön a magyar tudományos érdekeknek s mint ilyen, meggyőződése szerint, valóban szükséges és érdemes a támogatásra.

Fodor József titkár a »Berichte« segélyezését a magyar tudományos munkáság érdekében levőnek tartja, mert a magyar íróra buzdítólag hat, ha tudja, hogy munkájáról, világnyelven szóló jelentés alapján, a külföld tudományos férfiai is tudomást vesznek; másrészt pedig elejét veszi az a felületes dolgozásnak, mert ha tudja az író, hogy közleménye az egész tudományos világ színe és bírálata elé kerül, gondosabb és elővigyázóbb munkájában. Hogy a magyar tudósok általában óhajtják az idegen nyelven jele referálást munkájukról, ez örvendetes jele annak, hogy nem tartanak a kompetens szakszerű bírálattól. Továbbá Társulatunk érdekében levőnek is találja a Berichte fentartását, a

mennyiben ama magyar tudósoknak egy jelentékeny része Társulatunk körül csoportosul munkálkodásával. Ha a Berichte nem volna, a munkatársaink érdekében magunknak kellene szerkeszteniünk és kiadnunk jelentést világnyelven az ő munkálkodásukról.

Azonfelül a segélyezésnek megfelelő értékű példányokat kap Társulatunk a Berichte kiadójától, a melyeket a velünk csereviszonyban levő külföldi tudós társulatoknak küldünk, a minek fejében ama társulatok tudományos kiadványaikat küldik könyvtárunk számára. Minél több s minél inkább használható munkát adunk mi a külföldnek, annál többet kapunk viszont mi is cserébe. Ennélfogva a Berichte e szempontból is javára válik tudósainknak s Társulatunknak.

Vége kifejezi, hogy nem ismer az alapszabályokban egy pontot sem, a mivel a Berichte-nek segélyezése ellentétben állana. Igaz, hogy a Berichte segélyezése pénzbe kerül a Társulatnak; ez a kiadás azonban hasznos és nem meddő, azért ajánlja, hogy a közgyűlés a Berichte támogatását ne tagadja meg, annál kevésbbé, mert szerkesztője az Akadémiának s Társulatunknak támogatása mellett is csak áldozattal tarthatja fenn.

Dr. Than Károly, minthogy a februáriusi választmányi ülés jegyzőkönyvében e tárgyra vonatkozó nézete már ki van fejezve, jelenleg csak azt emele ki, hogy a Berichte-nek a Társulat részéről való támogatása tulajdonképen csak »előfizetés«, úgy hogy a Társulat ama 600 forintért megfelelő értékű példányokat kap, melyeket azután csereviszonyokban értékesít. A folyóirat, bár czéljának megfelelően idegen nyelven jelenik meg, semmi idegen érdeket nem szolgál, hanem hazai tudományos haladásunk érdekeit mozdítja elő; nem német folyóirat, miként Horváth Géza bizonyos chauvinizmussal kifejezte, hanem magyar folyóirat idegen nyelven, mely hivatva van megakadályozni, hogy a magyar tudóst, ki a Berichte hiányában bizonyára német folyóiratokban közölné dolgozatait, német tudósnak tekintse a külföld, mint az ennekelőtte gyakran megtörtént. Ennek a megakadályozásában közreműködni nemcsak nem lehet ellentétben a Társulat feladataival, hanem egyenes, országos érdekű kötelessége is.

Dr. Lengyel Béla azt tartja, hogy a magyar tudományos búvároknak semmikép sem szabad magukat elszigetelni a világtól, sőt arra kell törekedni, hogy belevgyűljünk a tudományos küzdelembe; ezt pedig alig érhetjük el másként, mint idegen nyelvű magyar folyóirat kiadásával, mely megőrzi a magyar tudóst magyarnak s tudományos munkálatait mégis hozzáférhetővé teszi a külföldnek.

Dr. Horváth Géza zárszában kifejezi, hogy az indítványa ellen szőlők csaknem kivétel nélkül ismét csak a »Berichte« szükségét és hasznosságát fejtegették, tehát nem úgy szözlottak a kérdéshez, a mint azt ő felállította. Nem az itt a kérdés, hogy vajjon szükséges és hasznos-e egy ilyen német folyóirat a mi mostani kulturális viszonyaink között, hanem az, hogy vajjon megegyezik-e társulatunknak alapszabályilag megállapított céljaival, hivatásával és feladataival egy idegen nyelvű folyóirat segélyezése? »Ebből a szempontból — úgymond — csakis a titkár úr hozott fel egy érvet a Berichte segélyezése mellett. Azt t. i. hogy nekünk a Berichte-re szükségünk van azért, hogy legyen mit adnunk a velünk csereviszonyban levő külföldi társulatoknak. Úgy tudom, hogy csereviszonyban azelőtt is sok külföldi társulattal voltunk, kik mind szívesen fogadták és megelégedtek a nekik küldött saját kiadványainkkal; és épen nem tapasztaljuk, hogy a csereviszony csak azóta öltött volna valami rendkívül nagy arányokat, mióta társulatunk a jobbra akadémiai értekezéseket tartalmazó Berichtéket küldi szét saját czéje alatt.

A Berichte támogatására kiadott pénz sokkal megfelelőbben volna felhasználható saját kiadványainkra; mert nem tekintve az elvet, még ezt a 600 frt-nyi összeget sem lehet csekélységnek tekinteni akkor, a midőn a társulat megbízásából készült munkák kiadására sem telik már a pénz és nem vagyunk képesek azokat saját költségünkön kiadni. Így történhetett meg aztán péld. az a furcsa eset, hogy a választmány ugyanazon az ülésen, melyen a Berichte nagylelkű segélyezését elhatározta, egyszerűsrimondta, hogy Dr. Dadai Jenőnek az 1885-iki közgyűlésen a Bugát-féle díjjal koszorúzott pályamunkájának kiadására nincs a Társulatnak pénze.«

A közgyűlésnek újra figyelmébe ajánlja indítványát és kéri, hogy szavazásra bocsátassák.

Mielőtt az indítvány szavazásra kerülne, Fodor József titkár a dolog valósága érdekében megjegyzi, hogy Dr. Dadai J. pályamunkáját nem adhatta ugyan ki a Társulat, azonban tetemes segélyezéssel gondoskodott róla, hogy magyar és német nyelven a hozzávaló táblákkal együtt a Természetrajzi Füzetek legközelebbi számában megjelenjék; hozzátéveszi még, hogy a Társulat eme segélyezése fejében megfelelő számú különnyomatot kap belőle, melyeket cseréseinek küld meg, épen úgy, mint a Berichté-t.

Ez után az elnök szavazásra bocsátja Dr. Horváth Géza indítványát.

Mellette szavaztak öten; ellene a nagy többség.

A szavazás eredményeként kimondja az elnök, hogy a közgyűlés a választmányoknak a »Math. und Naturwiss. Berichte aus Ungarn« című folyóirat támogatására vonatkozó eljárását is tudomásul veszi és beleegyeznek, hogy a folyóirat támogatására a jövő évben is 600 forint fordítottassék.

Elnök újra kérde, van-e még valakinek valami megjegyzése a tiszti jelentésekre?

Lederer Ábrahám azon hitének ad kifejezést, hogy az egész közgyűlés jóváhagyásával találkozik, midőn indítványozza, hogy a tiszti karnak és a választmányak három évi buzgó és eredményekben gazdag működéséért jegyzőkönyvi köszönet szavaztassék.

A közgyűlés a tisztikarnak és választmányak köszönetet szavaz és elhatározza, hogy ez a jegyzőkönyvben is kifejeztessék.

Ezek után a közgyűlés a tiszti jelentéseket tudomásul veszi.

Elnök a közgyűlésnek e tudomásul vételét konstatálva, külön kérdezi a közgyűlést, vajjon helyesli-e s tudomásul veszi-e egyszerűsrimind a választmányak azon intézkedését, hogy Lengyel István titkárségéd állását irodaigazgató címen állandósította?

A közgyűlés a választmány ez intézkedésére nézve külön is kifejezi helyeslését s egészben tudomásul veszi.

Titkár jelenti, hogy az 1884. évi közgyűlésen másodizben kihirdetett következő növénytani pályakérdésre: »*Tanulmányoztassanak a Gyékényfélék (Typhaceae) családjához tartozó nemek (Typha és Sparganium) boncz- és fejlődéstani tekintetben kiváló tekintettel a virág fejlődésére*« a kitűzött határidőre egy pályamű érkezett be a következő jelisével: »Minden tudomány csak oda vezet, hogy a világ roppant nagyságát tisztábban lássuk át. Eötvös«. Ennek megbírlálására a választmány Jurányi Lajos és Klein Gyula urakat kérte fel. A bírálók következőzben terjesztik róla elő véleményüket:

»A 210 irott lapra terjedő munkában, melyhez egy füzetben 36 tábla rajz van mellékelve, a szerző csak a Typha-nemre terjeszkedik ugyan ki, de ennek körében mindazon kérdéseket tanulmánya tárgyává tette, melyek itt morfológiai s szisztematikai tekintetben fontosak s nem mellőzött semmit, a mi a tárgy minden oldalról való megvilágításához szükséges volt; azonfelül a különböző kérdéseket fontosságuknak megfelelő mértékben természetes összefüggésükben s oly behatóan tárgyalja, hogy nemcsak a munka maga, hanem már egyes fejezetei is majdnem önálló értekezések értékével bírnak, s így a benyújtott pályamű, bár a kérdésnek csak egyik részére terjed ki, bevégzett önálló egészet képez.

A munka szerzője a morfológiai kutatás

mai feladataival, irányával, valamint az e téren alkalmazásban levő új vizsgálati módszerekkel teljesen ismerős s ezek alkalmazásában ügyes és jártas; az egész munka általában kiváló szorgalommal van dolgozva s igen beható és terjedelmes önálló vizsgálatok eredménye. E műben az idevonatkozó kérdések mindannyian sokkal behatóbban, részletesebben s oly összefüggésben vannak tárgyalva, mint egyikében sem azon munkáknak, melyek eddig e tárgyban rendelkezésünkre állanak. Ez, tekintve e tárgy gazdag irodalmát s azt, hogy e kérdésekkel a külföldön nem egy kitűnőség is foglalkozott, már magában véve is jelentékeny jóindala e pályaműnek. De ezenkívül a gondos és szorgos vizsgálódás oly eredményekhez is juttatta a szerzőt, melyek munkáját tagadhatatlanul értékessé teszik. Míg egyrésztől ugyanis felderíti az ellentétes nézetek keletkezésének okait s a saját vizsgálatai alapján helyreigazítja a hiányos észleléseken alapuló téves adatokat, másrésztől új adataival s bizonyítékaival a vitás kérdéseket végleges megoldásokhoz közelebb viszi s némely pontban tágasbítja az ismeretek körét.

Ezek alapján úgy lévén meggyőződve, hogy a szerző e dolgozatával nemcsak a mi irodalmunknak, hanem általában a szakirodalomnak is értékes s az idevonatkozó kérdések eldöntésénél számot tevő művet készített, munkáját a kitűzött 300 frt pályadíjra érdemesnek ítéljük.»

JURÁNYI LAJOS. KLEIN GYULA.

A választmány a bírálók véleményét magáévá tette és a pályaművet a maga részéről is jutalomra ajánlja a közgyűlésnek.

A közgyűlés ezek alapján elhatározza, hogy a »Minden tudomány csak oda vezet stb.« jeliségű munka szerzőjének a kitűzött pályadíj kiadásáék.

E határozat értelmében az elnök felbontja a Társulat pecsétjével is elzárt jeligés levelet, melyből »Dr. Dietz Sándor egyetemi tanárségé« neve tűnik elő.

A nyertes szerző nevének kihirdetését a közgyűlés éljenzéssel üdvözli.

Titkár előterjeszti, hogy a folyó évben az országos érdekű kutatások köréből *nővénytani* munkákra kerülne a sor; azonban a kiadásra készen levő s nemsokára elkészülő munkák kiadása annyira igénybe veszi ez alapot, hogy a választmány nem ajánlja az ilyenmő pályázatnak ez évben való kitűzését és kéri a közgyűlést, hogy fogadja el a választmány ez ajánlatát, annál inkább, mert más forrásból hasonló pályázatot hirdethet. — Elmondva ezután a Semsey-Inkey 1000 forintos pályadíj eredetét (L. Term. tud. Közl. XVIII. k. 43. l. 1886. jan.) előadja, hogy a választmány nyílt pályázatra a következő kérdést ajánlja: »Kivántatik a Csetrés hegység aranybányate-

rületén levő bányahelyek geológiai és, a mennyiben lehetséges, bányageológiai leírása. A kutatások terjeszkedjenek ki Hondol, Magura, Porkura, Füzesd, Troicza, Tresztya, Valeamika, Boicza bányavidékére, esetleg egész Brádig«.

A közgyűlés a felhozott okok tekintetbe vételével elhatározza, hogy az országos segélyből ez évben ne hirdettessék pályázat, hanem a rendelkezésre álló összeg a beérkezett munkák kiadására fordíttassék.

A Semsey-Inkey pályadíjat illetőleg a közgyűlés köszönetet mond Semsey Andor és Inkey Béla uraknak állapítási-készségükért; a választmány ajánlotta kérdést elfogadja és szokott módon való kihirdetésével a titkárságot megbizza.

Titkár jelentve, hogy a Bugát-alapból való titkos pályázatok sorrendjében az ásványtan következő s a választmány részéről a következő pályakérdés kitűzését ajánlja: »Kivántatik az egyhajlású pyroxén-fajváltozatok optikai és, a mennyiben lehetséges, kristálytani viszonyainak megállapítása«. Jutalma a Bugát-alapítványból 300 (háromszáz) forint. A beküldés határideje 1887. október 31-ike.

A közgyűlés e kérdést elfogadja és pályakérdésül való kihirdetését elhatározza. (L. bővebben a borítékon.)

Titkár bejelenti a lefolyt évben választott tagokat, elmondván, hogy az örökítő tagok száma 6-tal szaporodott, rendes tagokul pedig 379-en választottak meg.

A közgyűlés a tagok neveit, minthogy a Közölny borítékán mindenkor közöltettek, felolvasottaknak tekinti és megválasztásukat tudomásul veszi.

Elnök az 1886-ik évi számadások megvizsgálására Demetzky Gyula, Ghyecz G é z a és Somogyi Rudolf urakat jelöli ki.

A közgyűlést ezt elfogadja s a nevezett tagokat a számadások és a pénztár megvizsgálásával megbizza.

Elnök kérdést intéz a közgyűléshez, van-e valakinek valami indítványa.

Dr. Horváth G é z a kifejtve, hogy a tiszteleti tagul való választás a legnagyobb megtiszteltetés, melyben Társulatunk a tagjait részesítheti, annál fogva óhajtanó, hogy e megtiszteltetés csak igazán érdemeseket és arra méltókat érjen: indítványozza, hogy az alapszabályok 5. §-a a következőképen egészíttessék ki:

»a) A választmány a tiszteleti, pártoló és levelező tagok kijelölését már három hónappal a januári közgyűlés előtt, t. i. október havi ülésében tartozik megtenni s a kijelöléseket, véleményes jelentésével együtt, a társulati tagoknak alkalmas módon minél előbb tudomására juttatni.

b) A tiszteleti, pártoló és levelező tagok megválasztásához $\frac{1}{6}$ szótöbbség szükséges.«

Indítványozó jól tudja, hogy a közgyűlésen tett olyan indítványok, melyek az alapszabályok módosítását követelik, ugyanazon közgyűlésen nem tárgyalhatók, azért arra kéri a közgyűlést, hogy ez indítvány tanulmányozásával bizza meg a választmányt, mely azt véleményes jelentésével együtt a jövő évi közgyűlésen tűzze ki tárgyalásra.

A közgyűlés megbizta a választmányt Hórváth Géza indítványának tanulmányozásával és a jövő évi közgyűlésen tárgyalásra kitűzésével.

Elnök ezzel a maga és tisztársai kildetését befejezettnek jelentvén ki, felkéri a szavazatszedő bizottság elnökét, hogy a szavazás eredményéről tegyen jelentést.

Dr. Thanhoffer Lajos, a szavazatszedő bizottság elnöke, a következőkben teszi meg jelentését:

A *tiszteleti tagokra* beadott 102 szavazat, melyek közül Jedlik Ányos 95, Margó Tivadar 94, Hazslinszky Frigyes 93 és Csató János 75 szavazatot kapott s így mindannyian megválasztattak.

A *tiszti karra* beadott 107 szavazat. Megválasztattak: elnökül Szily Kálmán 92 szavazattal; — alelnökül br. Eötvös Loránd 76 és Balogh Kálmán 55 szavazattal; — első-titkárul Fodor József 96 szavazattal; — másodtitkárul Paszlavszky József 85, és Bartóniek Géza 80 szavazattal; — pénztárnokul Leutner Károly 98 szavazattal; — könyvtárnokul Heller Ágost 91 szavazattal.

A *választmányi tagokra* beadott 107 szavazat. Megválasztattak: az állattani szakra Margó Tivadar 79 szavazattal; — chemiára Ilosvay Lajos 90, és Wartha Vincze 70 szavazattal; — élettanra Högyes Endre 72 és Laufenauer Károly 53 szavazattal; — növénytanra Klein Gyula 75 és Júranyi Lajos 73 szavazattal; — természettanra Sztoczek József 89 szavazattal.

Elnök a maga és tisztársai nevében megköszönve a közgyűlés bizalmát, a közgyűlés napirendjét a választások eredményének kihirdetésével kimerítettnek s a közgyűlést befejezettnek nyilvánítja.

LEVÉLSZEKRÉNY.

KÉRDÉSEK.

(7.) Örömmel látva azt a buzgóságot, melyet a t. Szerkesztőség a helyes magyarságú természettudományi műnyelv dolgában kifejt, bátorkodom kérdezni, hogy *miért nem bogár az insectum?* Tapasztalván mily helyes magyarságra törekszik a műnyelv dolgában a természettudományi társulat, megütököttem azon, hogy Lubbock művét »*Rovarok és növények*« czímmel akarja a társulat kiadni. Szily Kálmánnak a Bugát-féle műnyelvről írt derék cikke eléggé megmutatta a »rovar« szó nevenséges voltát, minek tehát e korcs szóhoz tovább is ragaszkodni, hiszen ott a helyes »*bogár*« szó, mely az élő nyelvben olyan tág értelmű, hogy könnyen lehet egy kis további tágítással az »*insectum*« egész fogalomkörére kiterjeszteni. A nép »*bogár*«-nak mondja a legyet (Diptera), »*selyembogár*«-nak a selyemhernyót (Lepidoptera). »*sváb-bogár*«-nak a csótányt (Orthoptera), bogárnak nevezni tréfásan a tetűt is (Hemiptera), a myriapodák némelyikét is bogárnak nevezni, sőt még az emberi testben előforduló cysticercus-ról is hallottam, hogy »*bogár* van a szemében«. Az általánosításra tehát megvan a jog, annyival inkább, mert a »*fődeles szárnyúak*«-ra alkalmazni a »*bogár*« kifejezést a műnyelvben úgy is fölösleges fukarkodás a bogár szó jelentésével szemben, a nép nyelvében pedig megszorítani a »*bogár*«

fogalomkörét hiába való erőlködés. Természetrajzi műnyelvünk úgyis annyira használatlanul heverteti a bogár szónak »*Coleoptera*« értelmét, hogy e szavunk úgyis már inkább csak a műnyelv határában kívül él. Ragadja meg a Társulat ebben a tekintetben is a kezdeményezést. Ellenzésre úgyis csupán a bugátista hagyományokban növekedett entomologisták részéről fog találni, addig a meddig; de ezek ellenzésével époly kevésé szabad a társulatnak törődnie, a hogy a »*fehérje*«, »*verőér*«, »*vivőér*«, kifejezésekkel szembe mert szállani az orvosok csökönyösségével. Biztat a remény, hogy ha e sorok a t. Szerkesztőség részéről figyelemben részesülendek, a Lubbock könyve is ilyen czímmel fog a sajtó alól kikerülni: »*Bogarak és növények*«.

DR. CSAPODI ISTVÁN.

(8.) A Földrajzi Közlemények ez idei I. füzetében a 45. lapon azt olvasom, hogy Nyugat-Ausztráliában igen nagy kereskedést üznek »*gyapjúval, szandalfával s timber-rel*«. El nem tudom gondolni, hogy mi lehet az a *timber*? — s minthogy sem a czikkirő, sem a szerkesztő meg nem magyarázza, a Természettudományi Közlönyhöz fordulok, szives felvilágosítást kérve. B. A.

(9.) Mi a folyékony világító gáz?

L. E.

METEOROLÓGIAI ÉS FÖLDMÁGNESSÉGI FÖLJEGYZÉSEK

A MAGYAR KIRÁLYI KÖZPONTI INTÉZETEN, BUDAPESTEN

1886 JANUÁRIUS HÓNAPBAN.

A.

Nap	Légnyomás milliméterben				Hőmérséklet C. fokban				Párányomás milliméterben				Nedvesség százalékokban				Csapadék milliméterben
	7h reggel	2h d. u.	9h este	közép	7h reggel	2h d. u.	9h este	közép	7h reg.	2h d. u.	9h este	közép	7h reg.	2h d. u.	9h este	közép	
1	755.0	755.5	755.6	755.4	-2.8	-0.8	-2.8	-2.1	3.3	3.5	3.4	3.4	89	81	92	87	
2	53.0	50.4	48.4	50.6	-4.6	-2.3	-0.9	-2.6	3.1	3.5	4.0	3.5	98	92	92	94	* 1.4
3	46.8	48.1	52.3	49.1	2.5	4.5	3.2	3.4	4.8	5.0	4.6	4.8	87	79	80	82	
4	52.5	50.6	50.1	51.1	1.2	3.4	-2.3	0.8	4.4	4.7	2.7	3.9	89	80	71	80	
5	47.1	44.1	44.5	45.2	-3.6	-1.6	-1.1	-2.1	3.5	4.0	4.0	3.8	100	98	94	97	
6	46.2	47.0	46.5	46.6	4.0	5.3	2.0	3.8	4.3	3.7	4.6	4.2	70	56	87	71	● 0.4
7	43.6	44.4	46.4	44.8	1.4	2.0	1.5	1.6	4.9	5.2	4.6	4.9	96	96	91	94	
8	46.6	43.6	41.1	43.8	-2.0	-1.7	-1.0	-1.6	3.8	3.8	4.1	3.9	96	94	96	95	●* 18.9
9	36.2	35.6	36.0	35.9	0.3	-1.0	-1.5	-0.7	4.3	4.1	3.7	4.0	92	96	90	93	●* 14.6
10	34.3	41.0	41.9	39.1	-0.2	-1.9	-3.2	-1.8	4.3	3.1	2.8	3.4	94	78	78	83	● 7.9
11	39.3	39.1	36.6	38.3	-0.2	-1.0	-1.2	-0.8	4.3	4.1	4.0	4.1	94	96	94	95	* 11.2
12	33.4	33.8	36.7	34.6	-2.9	-2.7	-4.0	-3.2	3.4	3.3	3.0	3.2	94	89	89	91	* 11.8
13	38.6	38.9	39.1	38.9	-5.2	-4.8	-4.7	-4.9	2.6	2.6	2.8	2.7	85	81	88	85	
14	41.4	44.7	48.4	44.8	-8.6	-4.2	-5.6	-6.1	2.3	2.7	2.7	2.6	100	81	90	90	
15	51.0	52.1	52.0	51.7	-9.8	-4.3	-9.8	-8.0	1.9	2.8	2.0	2.2	91	86	94	90	
16	49.9	48.3	48.7	49.0	-8.7	-5.7	-5.6	-6.7	2.2	2.6	3.0	2.6	94	87	100	94	
17	47.2	44.8	42.6	44.9	-4.8	-2.7	0.1	-2.5	3.2	3.7	4.4	3.8	100	98	96	98	* 8.5
18	39.5	36.6	34.4	36.8	0.9	1.8	1.3	1.3	4.3	4.9	4.8	4.7	87	93	94	96	●* 6.6
19	33.7	35.1	37.5	35.4	0.8	1.8	0.0	0.9	4.9	5.1	4.3	4.8	100	96	92	91	* 1.4
20	35.1	32.8	34.1	34.0	0.6	2.7	1.2	1.5	4.2	4.8	4.8	4.6	89	85	96	90	●* 9.6
21	35.8	32.4	32.8	33.7	0.8	1.1	-0.3	0.5	4.3	4.7	4.1	4.4	89	94	90	91	●* 9.6
22	38.9	41.8	42.9	41.2	-0.2	-0.6	-1.4	-0.7	3.7	3.5	3.8	3.7	81	79	92	84	* 2.6
23	42.9	42.4	45.5	42.9	1.0	3.4	1.8	2.1	4.1	4.5	4.9	4.5	83	76	93	84	● 4.5
24	45.1	45.2	46.9	45.7	1.6	3.0	1.4	2.0	4.8	4.9	4.9	4.9	93	87	96	92	
25	47.0	46.7	46.2	46.6	-1.1	0.4	0.8	0.0	4.2	4.4	4.2	4.3	100	92	87	93	
26	45.2	45.4	46.3	45.6	-1.7	2.6	-0.9	0.0	4.0	4.3	4.2	4.2	98	77	98	91	
27	46.8	46.8	48.0	47.2	0.8	3.4	2.6	2.3	4.2	5.1	4.9	4.7	87	87	89	88	
28	48.7	48.9	49.5	49.0	2.4	5.1	3.3	3.6	5.5	5.5	5.1	5.4	100	85	88	91	
29	50.3	49.6	49.7	49.9	2.9	5.0	3.4	3.8	4.9	4.9	5.1	5.0	86	75	87	83	
30	47.9	46.8	47.3	47.3	3.2	2.5	2.3	2.7	5.3	5.1	5.0	5.1	92	93	93	93	
31	46.1	45.3	44.6	45.3	1.6	3.8	0.9	2.1	5.0	5.2	4.6	4.9	96	87	94	92	● 6.6
Közép	744.0	743.8	744.2	744.0	-1.0	0.5	-0.7	-0.4	4.0	4.2	4.0	4.1	92	86	91	90	--

A hőmérséklet valódi közepe: -0.5 C° (Normális érték: -1.4 C°). — A légnyomás maximuma: 755.6 mm. 1-én este 9 órakor. — A légnyomás minimuma: 732.4 mm. 21-én d. u. 2 órakor. — A hőmérséklet maximuma: $+5.3$ C° 6-án d. u. 2 órakor (Norm. ért.: $+7.8$ C°). — A hőmérséklet minimuma: -9.8 C° 15-én reggel 7 ó. és este 9 órakor. (Norm. ért.: -10.1 C°). — A hőmérséklet abszolút szélsőségei: $+5.9$ C° 6-án, és -14.0 C° 16-án. — A nedvesség minimuma: 56% 6-án este 9 ó. (Norm. ért.: 56%). — A napok száma, melyeken csapadék esett: 15 (Norm. ért.: 12). — A csapadékok összege: 116 mm. (22 évi középérték: 37 mm.) — Elpárolgás január hónapban 7.4 mm.

Jelek magyarázata: köd ☁, eső ●, hó ✖, jégeső ▲, égi háború ☄, villámlás ⚡, dara △ ónosidő ☉, harmatvíz ☁ jellel jelöltetik, — ny = nyoma.

METEOROLÓGIAI ÉS FÖLDMAGNESSÉGI FÖLJEGYZÉSEK

A MAGYAR KIRÁLYI KÖZPONTI INTÉZETEN, BUDAPESTEN

1886 JANUÁRIUS HÓNAPBAN.

B.

Nap	Szélirányok és szél erő			Felhőzet				Ozon		Mágnesi elhajlás				Mágnesi intenzitás (N.)			
	7h reggel	2h d. u.	9h este	7h reg.	2h d. u.	9h este	közép	éjjel	nap-pal	7h reggel	10h d. e.	2h d. u.	9h este	7h regg.	10h d. e.	2h d. u.	9h este
1	NW ¹	—	—	8	10	9	9·0	0	0	8°19'·1	8°18'·7	8°21'·1	8°20'·1	85·8	82·3	80·8	82·3
2	NW ¹	—	SE ¹	10	0	10	6·7	0	0	20·1	20·6	21·9	17·7	83·1	87·0	77·9	80·4
3	SW ¹	—	W ³	9	1	0	3·3	6	9	19·8	19·1	20·8	16·8	83·4	79·1	79·0	85·0
4	—	E ¹	E ¹	10	0	0	3·3	6	0	19·6	17·1	21·1	15·9	79·1	78·0	73·7	79·2
5	E ¹	—	—	10≡	10≡	10	10·0	0	0	19·4	19·3	20·0	17·0	81·7	79·8	77·7	82·3
6	W ¹	W ¹	—	10	10	9	9·7	0	1	18·6	19·2	22·5	17·4	79·8	76·2	77·2	81·5
7	—	—	—	10	10≡	10	10·0	5	0	18·5	19·5	21·0	17·2	82·1	80·4	80·6	81·9
8	E ²	—	E ¹	10	10	10	10·0	0	0	18·2	17·9	20·7	19·5	81·5	80·2	77·8	86·1
9	E ¹	—	W ¹	10	10	10	10·0	4	6	19·4	18·1	21·1	7·4	83·4	86·9	83·2	45·1
10	W ²	NW ³	NW ²	10	3	10	7·7	8	8	19·4	16·7	20·5	17·7	69·6	67·7	66·3	74·4
11	NW ²	NW ¹	W ⁴	10	10	10	10·0	8	8	17·9	17·7	21·4	18·0	77·7	74·0	74·6	78·4
12	W ⁴	W ³	W ²	9	10	10	9·7	8	9	18·5	17·6	20·8	17·8	77·6	76·0	75·1	76·4
13	W ⁶	W ⁵	—	8	9	8	3·3	8	10	18·6	17·7	20·8	17·9	78·6	75·9	77·2	75·3
14	—	—	—	10	5	8	7·7	2	0	17·9	17·9	20·9	17·1	81·0	79·0	75·5	77·8
15	W ¹	N ¹	N ¹	0	6	0	2·0	9	0	17·8	18·7	22·2	16·6	82·3	78·6	74·7	73·3
16	N ²	—	—	7	10	10	9·0	0	0	18·4	18·0	21·3	17·8	81·0	79·0	76·7	79·4
17	—	NE ¹	—	10≡	10	10	10·0	0	0	17·6	17·9	20·2	18·3	80·1	77·2	80·3	81·4
18	—	E ¹	—	10	10	9	9·7	8	0	18·5	17·1	20·9	18·5	82·6	79·8	77·6	80·9
19	—	—	—	10≡	10	9	9·7	3	0	17·9	16·6	21·0	17·9	83·6	80·5	78·8	78·8
20	SE ³	SE ¹	SE ¹	9	10	9	9·3	8	0	18·4	16·6	21·0	17·6	76·6	78·0	77·2	78·1
21	NW ²	NW ¹	N ³	9	10	10	9·7	1	10	18·1	16·9	21·9	18·0	80·6	80·2	75·4	80·7
22	N ²	N ¹	N ¹	7	9	10	8·7	10	0	18·6	16·9	20·8	13·8	80·1	79·2	78·2	74·7
23	N ¹	—	—	9	9	8	8·7	0	0	17·9	17·7	21·2	17·7	80·0	79·1	78·3	79·6
24	NE ²	NE ²	—	3	2	10	5·0	5	0	17·6	17·0	21·1	14·9	81·5	80·0	77·9	78·8
25	—	—	N ¹	10≡	8	10	9·3	0	0	18·2	16·9	21·3	18·3	81·0	79·1	80·7	81·5
26	NW ¹	NE ¹	—	6	4	0	3·3	0	0	18·1	17·9	20·6	18·8	81·4	82·1	79·6	79·3
27	NE ¹	NE ¹	—	9	7	9	8·3	0	0	17·7	17·7	22·6	18·7	82·4	79·3	79·4	80·9
28	—	—	—	10≡	1	8	6·3	7	3	18·2	17·3	21·6	18·9	81·5	81·4	82·5	81·7
29	E ¹	—	N ¹	9	7	7	8·3	0	0	19·6	18·6	23·4	17·9	79·6	79·7	77·2	79·7
30	N ¹	N ¹	—	9	9	10	9·3	0	0	18·2	16·9	21·8	17·8	84·3	80·1	72·6	79·4
31	—	—	—	9	9	1	6·3	5	0	18·2	17·1	20·8	18·0	80·2	78·0	77·6	79·3
Közép	—	—	—	8·7	7·4	7·9	8·0	3·6	2·1	—	—	—	—	—	—	—	—

A szélirányok eloszlása: N NE E SE S SW W NW — Közép szél erősség: 0·9
százalékban: 23 12 15 8 0 2 10 31

A szélirányok úgy vannak jelölve, mint Angolországban szokták, u. m. *N.* észak, *S.* dél, *E.* kelet, *W.* nyugot.

Az abszolút vízszintes erő a mágnesi intenzitás (N) skáláriszeiből a következő képlet szerint számítható ki: $H = 2·1058 + (N - 70·0)0·00052.$

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.